

**НАШРИЯИ
СУДИ ОЛИИ ҶУМҲУРИИ
ТОҶИКИСТОН**

№ 2, апрел – июн 2020

Душанбе-2020

Исполнитель:

Нашрияи мазкур бо дастгирии Барномаи «Мусоидат ба давлатдори хукуќӣ дар кишварҳои Осиёи Марказӣ»-и GIZ (Ҷамъияти олмонӣ оид ба ҳамкории байналмилалӣ) нашр шудааст.

Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH (Ҷамъияти олмонӣ оид ба ҳамкории байналмилалӣ) барномаи мазкурро бо супориши Вазорати федералии ҳамкорӣ ва рушди Олмон (BMZ) иҷро менамояд.

Хулосаҳо, ақидаҳо ва шарҳу тафсириҳо дар нашрияи мазкур зикргардида мавқеи муаллифон буда, бе ягон шарт мавқеи GIZ ё BMZ-ро инъикос наменамоянд.

Барои роӣгон (бепул) паҳн намудан пешбинӣ шудааст.

* * *

Данное издание было опубликовано при поддержке Программы GIZ «Содействие правовой государственности в странах Центральной Азии».

Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH (Германское общество по международному сотрудничеству) осуществляет эту программу по заказу Федерального министерства экономического сотрудничества и развития Германии (BMZ).

Приводимые в настоящем издании данные, заключения, мнения и интерпретации являются позицией авторов и никак не могут рассматриваться как отражающие позицию GIZ или BMZ.

Предназначено для бесплатного распространения.

Сармухаррир –	Шермухаммад Шоҳиён – Раиси Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон
Ҳайати таҳририя: Лутфуллозода Ш.–	муовини якуми Раиси Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон
Исҳоқӣ А.Н. –	муовини Раиси Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон
Раҳмонзода С.С. –	муовини Раиси Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон – раиси коллегияи ҳарбӣ
Қодирзода Т.Қ. –	раиси коллегияи судӣ оид ба парвандаҳои граждании Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон
Ализода Ш.Ш. –	раиси коллегияи судӣ оид ба парвандаҳои оилавии Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон
Азиззода З.Н. –	раиси коллегияи судӣ оид ба парвандаҳои ҷиноятӣ Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон
Муродзода Б.Р. –	раиси коллегияи судӣ оид ба парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурии Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон
Ҳакимзода С.А. –	котиби Пленум, судья Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон
Вазирзода Г.Н. –	судья Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон

МУНДАРИЧА

Чамъбасти

амалияи судии баррасии парвандаҳои
оилавӣ оид ба бекор кардани ақди никоҳ,
ки аз ҷониби судҳои марҳилаи якум дар
давраи соли 2019 баррасӣ гардидаанд.....5

Чамъбасти

таҷрибаи судӣ вобаста парвандаҳои
гражданин оид ба эътирофи соҳибмулкӣ
ба сохтмонҳои худсарона.....28

Қодирзода Т.Қ.

Масъалаҳои, ки ба шуури ҳукукии
судҳо вобастагӣ дорад.....60

Ч А М Ъ Б А С Т И

амалияи судии баррасии парвандаҳои оилавӣ оид ба бекор кардани ақди никоҳ, ки аз ҷониби судҳои марҳилаи якум дар давраи соли 2019 баррасӣ гардидаанд

Ҷиҳати иҷроиши банди 16 нақшаи қорӣи Суди Олӣ барои нимсолаи якуми соли 2020 таҷрибаи баррасии парвандаҳои оилавиро вобаста ба бекор кардани ақди никоҳ, ки дар судҳои ҷумҳурӣ дар давраи соли 2019 баррасӣ шудаанд, ҷамъбаст карда шуд.

Мақсад аз гузаронидани ҷамъбасти мазкур мавриди таҳлилу санҷиш қарор додани таҷрибаи судӣ вобаста ба баррасии парвандаҳои оилавӣ оид ба бекор кардани ақди никоҳ ва омӯзиши аз ҷониби судҳо татбиқи қонунҳои моддӣ, муурофиавӣ ва бо назардошти тавзеҳоти қарори Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 29 майи соли 2003, таҳти №10 «Дар бораи таҷрибаи аз ҷониби судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон баррасӣ намудани парвандаҳо оид ба бекор кардани никоҳ ва пешниҳоди тавсияҳо баҳри бартараф кардани камбудӣҳо ва татбиқи таҷрибаи ягонаи судӣ мебошад.

Тибқи талаботи моддаи 33 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон давлат оиларо ҳамчун асоси ҷамъият таҳти ҳимоя қарор додааст. Мардон ва занон, ки ба синни никоҳ расидаанд, ҳуқуқ доранд озодона ақди никоҳ банданд. Дар оиладорӣ ва бекор кардани ақди никоҳ зану шавҳар баробарҳуқуқанд.

Муайян карда шуд, ки судҳо баҳри нигоҳдории оилаҳо ҳамчун асоси ҷамъият кӯшишҳо карда бо истифода аз ваколатҳояшон вазифаи хизмати худро сари вақт ва дар доираи қонун ба иҷро расонида истодаанд.

Омӯзиши парвандаҳо нишон дод, ки ҳангоми баррасии парвандаҳо асосан аз ҷониби судҳо талаботи

меъёрҳои қонунӣ мурофиавӣ ва моддӣ риоя гардида санадҳои судии қонунию асоснок ва моҳиятан дуруст қабул гардидааст.

Аз таҷрибаи судии баррасии ин намуди парвандаҳо маълум гардид, ки бекоршавии никоҳ ва пароканда гардидани оилаҳо хусусан дар байни ҷавонон дар давраи аввали зиндагонии яқҷояи онҳо ба амал меояд.

Сабабҳои асосии барҳам хӯрдани оилаҳо ин бо ҳам мувофиқ наомадани ҳислатҳои зану шавҳар, даҳолати падару модарони онҳо ба ҳаёти мустақили онҳо, тайёр набудани ҷавонон ба оиладорӣ, мушкилоти иқтисодӣ, аз ҷумла нарасидани манзили зист, рашки баёниҳамдигарии зану шавҳар ва хиёнати ҳамсарӣ мебошанд.

Судҳо бо назардошти ҷой доштани сабабҳои дар боло овардашуда баҳри нигоҳ доштани оилаҳо, хусусан оилаҳои ҷавон ва ошӣ додани зану шавҳар тибқи талаботи қисми 1 моддаи 22 Кодекси оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳлати оштишавӣ таъин намуда, ва дар баъзе ҳолатҳо ҳангоми беасос будани мурочиат бекор кардани ақди никоҳро бо ҳалномаҳои судӣ рад кардаанд, ки ҳолат барои нигоҳ доштани оилаҳои ҷавон мусоидат намудааст.

Масалан: Даъвогар З.В.М. нисбати А.З.А. 18 сентябри соли 2019 ба суди ноҳияи Л. дар бораи бекор кардани ақди никоҳ мурочиат кардааст. Суди мазкур ҳангоми баррасии ин парвандаи оилавӣ муайян кардааст, ки тарафҳо соҳиби ду нафар фарзанд буда, ҷангу ҷанҷоли онҳо муваққатӣ буда, ҷавобгар А.З.А. бо шавҳараш ошӣ шудааст. Суд дуруст ба хулоса омадааст, ки зиндагии минбаъдаи яқҷояи зану шавҳар ва нигоҳ доштани оилаи тарафҳо имконпазир мебошад. Аз ин рӯ, бо ҳалномаи суди ноҳияи Л. аз 10 декабри соли 2019 даъвои З.В.М. дар бораи бекор кардани ақди никоҳ рад карда шудааст.

Мисоли дигар: С.Н.Н. нисбати С.Ҳ.М. 5 августи соли 2019 ба суди ноҳияи Л. дар бораи бекор кардани ақди

никоҳ муроҷиат кардааст. Суд хангоми баррасии ин парвандаи оилавӣ муайян кардааст, ки тарафҳо зану шавҳари чавон буда, соҳиби се нафар фарзанди хурдсол мебошанд. Ҷавобгар С.Ҳ.М. дар муурофияи судӣ тасдиқ кардааст, ки ӯ шавҳараш С.Н.Н.-ро дӯст дошта хурмат мекунад ва меҳоҳад, ки бо ҳамроҳии се нафар фарзандонаш бо даъвогар зиндагонии якҷояшонро давом диҳанд. Суд муайян кардааст, ки якдигарнофаҳмии зану шавҳар С.-ҳо хислати муваққатӣ дошта, онҳо ҳамагӣ 3 моҳ инҷониб якҷоя зиндагонӣ надоранд. Даъвогар С.Н.Н. тибқи моддаи 58 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон исбот карда натавонистааст, ки нигоҳ доштани оилаи ӯ бо занаш имконнопазир бошад. Аз ин рӯ, бо ҳалномаи Суди ноҳияи Л. аз 26 августи соли 2019 аризаи даъвогии С.Н.Н. дар бораи бекор кардани ақди никоҳ дуруст рад карда шудааст.

Тибқи талаботи зербанди 2 банди 2 моддаи 4 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи бочи давлатӣ» пешниҳоди аризаро дар бораи бекор кардани ақди никоҳ ба таври зайл ба танзим даровардааст:

аз аризаҳои даъвогии дорои хусусияти ғайримолумулкӣ, ки предмети онҳо нархгузорӣ карда намешаванд:

-барои шахсони воқеӣ -5% аз нишондиҳанда барои ҳисобҳо.

Даъво оиди бекор намудани ақди никоҳ тибқи қоидаҳои умумии тобеияти судии муқаррарнамудаи Кодекси муурофиявии граждани ба суд пешниҳод карда мешавад.

Барои пешниҳоди даъво оиди бекор кардани ақди никоҳ дар ҳаҷми панҷ фоизи нишондиҳанда барои ҳисобҳо бочи давлатӣ пардохта мешавад.

Омузиши парвандаҳо собит месозад, таҷрибаи пардохт намудани бочи давлатӣ вобаста бо категорияи парвандаҳои мазкур дар судҳои ҷумҳурӣ гуногун буда,

хангоми қабули аризаҳои даъвогӣ оиди бекор кардани ақди никоҳ талаботи қонуни мазкур риоя нагардида, дар баъзе ҳолатҳо 6 сомонӣ, дар баъзе ҳолатҳо 8 сомонӣ, дар баъзе ҳолатҳо 15 сомонӣ ва дар баъзе ҳолатҳои дигар умуман бочи давлатӣ пардохт карда намешавад. Судяҳо аризаҳои даъвогиро бе пардохти бочи давлатӣ, ё ин ки нодуруст пардохт намудани бочи давлатӣ ба истехсолоти суд қабул намуда, хангоми қабул намудани ҳалнома ин масъаларо мавриди санҷиш ва баҳодиҳӣ қарор намедиханд.

Масалан, парвандаи оилавӣ аз рӯи даъвои А.А.А. нисбати А.О. оиди бекор кардани ақди никоҳро 05 апрели соли 2019 судия суди ноҳияи В. бе пардохти бочи давлатӣ ба истехсолоти худ қабул карда, баррасӣ намудааст. Дар маводҳои парванда аризаи даъвогар А.А.А. ва ҳамчунин таъиноти судя, ки даъвогар аз пардохти бочи давлатӣ озод карда шуда бошад, ҷой надорад.

Ё ин ки дар ҳамин суд аризаи даъвогии Р.М.Н. нисбати Р.Б.Б. оиди бекор кардани ақди никоҳ 21 сентябри соли 2018 бе пардохти бочи давлатӣ ба истехсолоти суд қабул карда шудааст.

Дар қабати маводи парвандаҳои оилавии суди ноҳияи С. бо даъвои Ғ.М.С. нисбати Ғ.У.А. оид ба бекор кардани ақди никоҳ, бо даъвои У.С.А. нисбати М.С.А. оид ба бекор кардани ақди никоҳ, А.Н.Ҷ. нисбати М.Х.Р. оиди бекор кардани ақди никоҳ, даъвои Ё.Т.С. нисбати Ё.И.А. оид ба бекор кардани ақди никоҳ, даъвои Б.М.Ш. нисбати С.М.Ҷ. оиди бекор кардани ақди никоҳ умуман расиди пардохти бочи давлатӣ ҷой надорад.

Аризаи даъвогӣ оид ба бекор кардани ақди никоҳ бояд ба талаботҳои моддаи 134 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯӣ бошад.

Аз ҷумла бояд нишон дода шавад, ки никоҳ қай ва дар қучо ба қайд гирифта шудааст, оё тарафҳо фарзандони умумӣ доранд, синну соли онҳо, ҳамсарон дар хусуси

таъмин ва тарбияи фарзандон созишнома бастаанд ё не, хангоми набудани розигии тарафайн оиди бекор намудни никоҳ, асосҳо барои бекор намудани никоҳ, оё дигар талаботҳо, ки дар якҷоягӣ бо аризаи даъвогӣ оиди бекор кардани никоҳ баррасӣ шуданашон мумкин аст чой доранд ё не.

Дар асоси моддаи 135 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон ба аризаи даъвогӣ ваколатнома ё дигар ҳуҷҷати тасдиқкунандаи ваколоти намояндаи даъвогар замима мегарданд.

Мувофиқи талаботи қисми 1 моддаи 139 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон судя, агар муайян намояд, ки аризаи даъвогӣ ба суд бе риояи талаботи моддаҳои 134 ва 135 хамин Кодекс пешниҳод шудааст, оид ба беҳаракат мондани ариза таъинот қабул мекунад ва дар ин хусус аризадиҳандаро огоҳ намуда, ба ӯ барои ислоҳи норасоиҳо муҳлат медиҳад.

Аризаи даъвогии Т.Ҷ. нисбат ба Ғ.С. оид ба бекор кардани ақди никоҳ 12 ноябри соли 2019 бо имзои намояндаи даъвогар А.М. ба суд пешниҳод гардидааст. Гарчанде дар қабати парванда ваколоти намояндаи даъвогар вучуд надошта бошад ҳам, аризаи мазкур худи ҳамон рӯз аз ҷониби суд қабул карда шудааст ва дар муурофияи судӣ бинобар сабаби аз даъво даст кашидани даъвогар баррасии парванда қатъ гардидааст.

Мувофиқи талаботи қисми 1 моддаи 150 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон, судя баъди қабули ариза ҷиҳати оmodасозии парванда ба муҳокимаи судӣ таъинот қабул мекунад ва амалеро, ки тарафҳо, шахсони дигари иштирокчии парванда бояд анҷом диҳанд, муҳлати иҷрои ин амалҳоро барои таъмини саривақтии парванда ва ҳалли дурусти он зикр менамояд.

Суд аризаи даъвогиро оиди бекор кардани ақди никоҳ қабул карда, хангоми оmodасозии парванда ба

муҳокимаи судӣ бояд ҷавобгарро даъват намуда, оиди ҳолатҳои кор пурсад ва муайян кунад, ки нисбати даъво чӣ норозигӣ дорад ва ин норозигиаш бо кадом далелҳо тасдиқ карда мешаванд. Ҳамчунин судя ба тарафҳо фаҳмонад, ки кадом талаботҳоро мумкин аст якҷоя бо даъво оиди бекор кардани ақди никоҳ баррасӣ намоянд.

Омӯзиши парвандаҳо собит месозад, ки дар баъзе ҳолатҳо судяҳо талаботи моддаи мазкурро мадди назар менамоянд.

Масалан, бо аризаи даъвогӣ аз 23 сентябри соли 2019 С.Қ.М. нисбати М.Ф.М. оиди бекор намудани ақди никоҳ ба суди ноҳияи Р. муроҷиат намуда, хоҳиш кардааст, ки ақди никоҳи ӯ ва ҷавобгар М.Ф.М., ки 21 феввали соли 2008 дар Ҷамоати деҳоти Н. ба қайд гирифта шудааст, бекор карда шавад. Номбурда ба суд танҳо нусхаи шаҳодатномаи ақди никоҳро бо маводҳои аризаи даъвогӣ замима намуда, бо дархости хатгӣ ба суд муроҷиат намудааст, ки бо сабаби он ки шаҳодатномаи ақди никоҳ дар дасти ҷавобгар М.Ф.М. мебошад, ӯ имконияти ба суд пешниҳод намудани онро надорад. Хоҳиш намудааст, ки шаҳодатномаи ақди никоҳ аз ҷавобгар М.Ф.М. талаб карда шавад.

Суди ноҳияи Р. 23 октябри соли 2019 парвандаро ба баррасии судӣ қабул намуда, 4 октябри соли 2019 дар хусуси оmodасозӣ парванда ба муҳокимаи судӣ таъинот қабул карда, тарафҳоро барои гузаронидани суҳбат ба санаи 11 октябри соли 2019 даъват намудааст. Аз дастхати ҷавобгар дида мешавад, ки суд ба ҷавобгар М.Ф. дар санаи 4 октябри соли 2019 суҳбат гузаронида аз ӯ дастхат гирифтааст. Бо даъвогар С.О. бошад суҳбат гузаронида нашудааст. Аз аризаи даъвогар С.Қ.М. ба унвони суди ноҳияи Р. аз 21 июни соли 2019 бармеояд, ки номбурда бинобар ба муҳочирати меҳнатӣ ба Федератсияи Россия рафтани дар мурофияи судӣ иштирок карда наметавонад.

Имзои ин ариза ва имзои дар аризаи даъвогӣ аз номи даъвогар С.Қ.М. гузошташуда ба назари оддӣ ҳам аз якдигар ба куллӣ фарқ мекунад. Вале суд ба ин ҳолатҳо аҳамият надода, барои дастрас намудани шаҳодатномаи акди никоҳ чора наандешидааст. Суд масъалаи бе иштироки ҷавобгар С.Қ. баррасӣ намудани парвандаро муҳокима накарда, дар ин бобат таъинот қабул накардааст.

Ҳамчунин суд барои дастрас намудани шаҳодатномаи акди никоҳ чора наандешида парвандаро дар асоси нусхаи шаҳодатномаи акди никоҳ баррасӣ намуда, акди никоҳро бекор кардааст. Нусхаи ҳалномаи суд низ ба суроғаи даъвогар фиристонида нашудааст.

Омузиши парвандаҳо собит месозад, ки камбудихаи кайдгардида дар таҷрибаи судяҳои дигар судҳо низ ба назар мерасад.

Масалан, Д.Т.А. нисбати Г.Д. оиди бекор кардани акди никоҳ ба суди ноҳияи Т. мурочиат намуда, хоҳиш намудааст, ки акди никоҳи ӯ ва ҷавобгар Г.Д., ки 27 декабри соли 2015 бо шаҳодатномаи акди никоҳи АА № 0250580 дар САҲШ ноҳияи Т. таҳти №253 ба қайд гирифта шудааст, бекор карда шавад. Ҳамчунин қайд намудааст, ки мувофиқи шиносномаи шахсиаш соли 2015 ҳангоми акди никоҳ бастан ному насаби ӯ Т.А.А. будааст.

Бо ҳалномаи суди ноҳияи Т. аз 2 июли соли 2019 акди никоҳи Д.Т.А. ва Г.Д., ки 27 декабри соли 2015 дар САҲШ ноҳияи Т. таҳти №253 ба қайд гирифта шудааст, бекор карда шудааст.

Дар ҳалномаи суд қайд гардидааст, ки даъвогар Д.Т.А. (Т.А.А.) ва ҷавобгар Г.Д. 27 декабри соли 2015 акди никоҳ баста, онро бо шаҳодатномаи акди никоҳи АА № 0250580 дар САҲШ ноҳияи Т. таҳти №253 ба қайд гирифтаанд. Вале суд дар асоси кадом далелҳо инро муайян намудааст, маълум нест, зеро дар маводҳои

парванда на ба номи Д.Т.А. ва на ба номи Т.А.А. шаҳодатномаи ақди никоҳ чой надорад.

Ҳамчунин, бо парвандаи оилавӣ бо даъвои Ш.Ф.Қ. бо ҷавобгарии М.М. оиди бекор кардани ақди никоҳ бо ҳалномаҳои суди ноҳияи Т. аз 16 сентябри соли 2019 ва парванда бо даъвои А.М.М. ба ҷавобгарии Ф.Г. оиди бекор кардани ақди никоҳ бо ҳалномаи ҳамин суд аз 22 апрели соли 2019 ақди никоҳи тарафхоро бекор кардааст, вале дар маводҳои парвандаҳои оилавӣ шаҳодатномаҳои ақди никоҳи тарафҳо чой надорад.

Ё ин ки Э.А.Р. нисбати А.З. оиди бекор кардани ақди никоҳ бо он асос ба суди ноҳияи Р. муроҷиат намудааст, ки 1 июни соли 2015 бо ҷавобгар А.З. ақди никоҳ баста, аз зиндагии якҷоя соҳиби як фарзанд гардидаанд. Бинобар байнашон якдигарфаҳмӣ набудан аз суд хоҳиш намудааст, ки ақди никоҳашон, ки 1 июни соли 2015, таҳти №61 ба қайд гирифта шудааст, бе додани муҳлати оштишавӣ бекор карда шавад. Парванда 1 августи соли 2018 ба суд дохил гардида, бо таъиноти судя аз 3 августи соли 2018 ба муҳокими судӣ қабул карда шуда, 7 августи соли 2018 даъво қонеъ карда шудааст. Яъне пас аз се рӯзи оғози парванда сабаб ва асосҳои вайрон гардидани оиларо насанҷида, ақди никоҳи тарафҳо бекор карда шудааст. Бо қарори коллегияи судӣ оид ба парвандаҳои оилавии Суди Олӣ аз 27 сентябри соли 2018 ҳалномаи суди марҳилаи якум аз 7 августи соли 2018 бекор карда шудааст.

Мувофиқи талаботи моддаи 24 Кодекси оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳангоми ба тариқи суди бекор кардани никоҳ, агар созишномаи байни зану шавҳар оид ба масъалаи тақсимоти молу мулк набошад, пас суд вазифадор аст, ки ин масъаларо ҳал намояд.

Омузиши парвандаҳои намуди мазкур нишон дод, ки талаботи моддаи 24 Кодекси оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон

аз ҷониби баъзе судҳо на ҳамавақт ба таври дахлдор риоя мегардад.

Чунончӣ: Р.Ҷ.Б. нисбати К.Ҷ.А. дар бораи бекор кардани ақди никоҳ ба суди ноҳияи Ф. санаи 20 декабри соли 2018 мурочиат кардааст. Ҷавобгар К.Ҷ.А. дар муурофияи судӣ дар баёноташ изҳор намудааст, ки дар байни ӯ бо шавҳараш Р.Ҷ.Б. баҳси молу мулкӣ ҷой дорад. Суди ноҳияи Ф. бо ҳалнома аз 15 январи соли 2019 ақди никоҳи тарафҳоро бекор карда, вале ҳолати дар байни тарафҳо ҷой доштан ё надоштани баҳси молу мулкӣ муштараки онҳоро мавриди баррасӣ қарор надода, дар ин бора дар санади судӣ ягон муҳокимаронӣ накардааст.

Мисоли дигар: К.У.С. нисбати А.Н.М. дар бораи бекор кардани ақди никоҳ ба суди ноҳияи Ф. санаи 24 юни соли 2019 мурочиат кардааст. Ҷавобгар А.Н.М. дар муурофияи судӣ дар баёноташ изҳор намудааст, ки дар байни ӯ бо шавҳараш К.У.С. баҳси молу мулкӣ ҷой дорад. Суди ноҳияи Ф. бо ҳалнома аз 21 октябри соли 2019 ақди никоҳи тарафҳоро бекор карда, ҳолати дар байни тарафҳо ҷой доштан ё надоштани баҳси молу мулкӣ муштараки онҳоро мавриди баррасӣ қарор надода, оиди ин масъала дар ҳалнома ягон муҳокимаронӣ накардааст.

Камбудихои дар боло зикргардида ҳангоми баррасии парвандаҳои оилавии аз рӯи аризаи давогии Р.Ҷ.Р. нисбати Т.Д.С. ва даъвои Г.А.Ҳ. нисбати П.М.С. дар бораи бекор кардани ақди никоҳ дар суди ноҳияи Ф. такрор гардидаанд.

Тибқи талаботи қисми 1 моддаи 238 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон суд дар хусуси бо тартиби ғоибона баррасӣ намудани парванда таъинот қабул менамояд.

Р.Қ. бо намояндагии шахси ваколатдор Б.Ҷ.А. ба ҷавобгари У.Ф. дар бораи бекор кардани ақди никоҳ мурочиат кардааст. Бо ҳалномаи ғоибона аз 13 ноябри соли 2019 даъвои мазкур қаноат карда шудааст. Вале дар маводи парванда таъиноти судӣ оиди бо тартиби ғоибона

баррасӣ намудани парванда мавҷуд намебошад. Бо роҳ додани ин камбуди дар суди ноҳияи Ф. талаботи қисми 1 моддаи 238 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон вайрон карда шудааст. Инчунин, дар ҳалномаи ғоибонаи судии мазкур судя оиди дар байни зану шавҳар ҷой доштан ё надоштани баҳси молу мулкии онҳо ягон муҳокимаронӣ накарда бо ин талаботи моддаи 24 КО Ҷумҳурии Тоҷикистонро ба иҷро нарасонидааст. Дар маводи парванда нусхаҳои шиносномаи Р.Қ. ва ваколатномаю шиносномаи ба номи Б.Қ.А. буда ба таври дахлдор тасдиқ кунонида нашудаанд.

Омӯзиши парвандаҳо собит месозад, ки таҷрибаи аз ҷониби судҳо бекор кардани ақди никоҳ, бе иштироки тараф ба воситаи намоянда дар дигар судҳо низ ба чашм мерасад.

Аризаи даъвогии А.Ҳ.С. нисбат ба Х.А. оид ба бекор кардани никоҳ ба суди шаҳри В. 18 январи соли 2019 ворид шуда, худи ҳамон рӯз аз ҷониби судя қабул карда шудааст. Дар асоси таъинот аз 21 январи соли 2019 оmodасозии парванда гузаронида шуда, аризаи даъвогӣ ба намояндаи ҷавобгар З.Т. супорида шудааст ва маҷлиси судӣ ба рӯзи 6 феввали соли 2019 таъин карда шудааст. Муурофияи судӣ бо иштироки даъвогар ва намояндаи ҷавобгар гузаронида шуда, новобаста аз он, ки ҷавобгар дар Федератсияи Россия қарор дорад, ба тарафҳо як моҳ муҳлати оштишавӣ дода шудааст. Дар асоси ҳалномаи судӣ аз 11 март соли 2019 даъвои пешниҳодшуда, қонёе карда шуда, ақди никоҳи тарафҳо бекор карда шудааст. Ҷоизи қайд аст, ки бекор кардани ақди никоҳ бо иштироки намоянда мувофиқи мақсад нест, зеро бе иштироки яке аз тарафҳо дар маҷлиси судӣ дуруст ва амиқ муайян кардани имконияти барқарор кардани оила номумкин аст ва барои нигоҳ доштани оила имконият вучуд надорад.

Ҳолати мазкур боз дар баррасии парвандаи оилавӣ бо даъвои А.С. нисбат ба Н.Т. оид ба бекор кардани ақди

никоҳ ҷой дорад. Ақди никоҳи тарафҳо бо иштироки намояндаи ҷавобгар бекор карда шудааст.

Дар омӯзиши парвандаи оилавии дигар бо даъвои Х.Ш. нисбат ба Х.Ҳ. оид ба бекор кардани ақди никоҳ ҳолати аз ҷониби судя ба саросемагӣ роҳ дода, бекор кардани ақди никоҳи тарафҳо мушоҳида мегардад. Аризаи даъвогии мазкур 5 июли соли 2019 аз ҷониби суд қабул карда шуда, новобаста аз он, ки даъвогар Х.Ш. ҳомиладор мебошад, суд ба тарафҳо ҳамагӣ 2 моҳ муҳлати оштишавӣ дода, 5 ноябри соли 2019 дар асоси ҳалномаи судӣ ақди никоҳи тарафҳоро бе иштироки даъвогар, яъне бо иштироки намояндааш бекор кардааст. Ин ҳолат аз он шаҳодат медиҳад, ки аз ҷониби суд барои барқарорсозии оила ягон чораи қавӣ андешида нашудааст.

Дар баррасии парвандаи оилавӣ бо даъвои С.О.А. нисбат ба С.Х. оид ба бекор кардани ақди никоҳ дар асоси таъиноти маҷлиси судӣ аз 18 сентябри соли 2019 судя ба тарафҳо се моҳ муҳлати оштишавӣ дода, мурофияи судиро на ин, ки пас аз се моҳ балки пас аз 2 моҳ 18 ноябри соли 2019 таъин кардааст.

Р.Н.Х. нисбати А.С.М. оиди бекор кардани ақди никоҳ ба суди ноҳияи В. мурочиат кардааст. Вачҳ овардааст, ки 14 июни соли 2017 бо ҷавобгар ақди никоҳ баста аз зиндагии якҷоя соҳиби фарзанд нашудаанд. Хошиш намудааст, ки ақди никоҳашон бекор карда шавад. Суд ҷавобгар А.С.М.-ро ба мурофияи судӣ ҷалб накарда, нусхаи аризаи даъвогиро ба падари ҷавобгар А.С.М.-А.М. супорида, барои ошғӣ шудани тарафҳо як моҳ муҳлати оштишавӣ дода, минбаъд мурофияи судиро танҳо бо иштироки намояндаи ҷавобгар А.С.М.- А.М. баррасӣ карда, ақди никоҳро бекор кардааст.

Ё ин ки Д.Р.Д. нисбати А.С. оиди бекор кардани ақди никоҳ ба суди ноҳияи В. бо он асос мурочиат намудааст, ки бо ҷавобгар А.С.А. оила барпо карда 07.10. ақди

никоҳашонро дар Ҷамоати деҳоти Ҷ. ноҳияи В. таҳти №25 ба расмият дароварда, аз зиндагии якҷоаашон соҳиби як фарзанд мебошанд. Соли 2019 муносибатҳои оилавиашон бад шуда оилашон вайрон шудааст.

Суд барои ба маҷлиси судӣ даъват намудани ҷавобгар А.С.А. чора наандешида, масъалаи бе иштироки ҷавобгар баррасӣ намудани парвандаро муҳокима накарда, дар ин бобат таъинот қабул накарда, парвандаро дар ғоибии ҷавобгар баррасӣ карда ақди никоҳро бекор намудааст.

Дар парвандаи оилавии таҳти №4-1361/19 бо даъвои Қ.Р.С. нисбати Х.Г.А. оид ба бекор кардани ақди никоҳ бошад, дар ҳолати доштани фарзанди ноболиғ ва розигии тарафҳо бархилофи талаботи қисми 2 моддаи 23 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон ба тарафҳо барои ошғӣ шудан муҳлат дода нашуда нашудааст.

Аризаи даъвогии С.Ҷ.М нисбати Д.М. оид ба бекор кардани ақди никоҳ рузи 26 июни соли 2019 ба суд ворид шуда, бо таъиноти маҷлиси судӣ аз 26 июли соли 2019 ба тарафҳо се моҳ муҳлати оштишавӣ дода шуда бошад ҳам, аммо бо ҳалномаи суд аз 27 августи соли 2019 муҳлати оштишавиро нигоҳ накарда, парванда пас аз моҳ баррасӣ гардидааст.

Камбудихоии зикргардида дар фаъолияти қариб ҳамаи судяҳои ҷумҳурӣ ба назар мерасад. Масалан сокини ноҳияи В. Б.С.М. нисбати З.И.Х. ба суди ноҳияи В. оиди бекор кардани ақди никоҳ муроҷиат намуда, вазҳ овардааст, ки бо ҷавобгар З.И.Х. соли 1996 оила барпо намуда, аз зиндагии якҷоя соҳиби ду фарзанд мебошанд. Баъди солҳои 2000-ум муносибатҳои оилавиашон вайрон гардидааст. Ҷавобгар ба муҳочирати меҳнатӣ ба Федератсияи Россия рафта, пас ба зодгоҳаш ноҳияи П. баргашта дигар ба назди ӯ ва фарзандонаш барнагаштааст. Ӯ бо сабаби бад будани вазъи саломатиаш ба суди ҷойи

истиқомати ҷавобгар ноҳияи П. бо даъво оиди бекор кардани ақди никоҳ мурочиат карда наметавонистааст. Вале дар маводҳои парванда ягон далели бозътимод, ки барои мурочиат кардан ба суди ҷои истиқомати ҷавобгар монеъа мешуда бошад ҷой надорад. Судя парвандаро бо вайрон намудани талаботи моддаи 30 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон ба баррасӣ қабул карда, 20 июни соли 2019 дар асоси ҳалномаи ғоибона ақди никоҳи тарафхоро бекор кардааст.

Дар банди 10, қисми 4 Қарори Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҷ гардидааст, ки судҳо бояд дар назар дошта бошанд, ки вачҳҳои аниқ тасдиқнагардидаи хоҳиш надоштани ҳардуи зану шавҳар оиди давом додани ақди никоҳ барои бекор кардани ақди никоҳ асоси кофӣ ҳисобида намешаванд.

Аз талаботи қисми 2, моддаи 23 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон ва қарори Пленуми дар боло овардашуда бармеояд, ки ба зану шавҳари дорои фарзандони ноболиғ новобаста ба розигии муштараки онҳо барои бекор кардани ақди никоҳ суд барои ошғӣ додани онҳо тадбирҳо меандешад ва ҳуқуқ дорад, ки баррасии парвандаро мавқуф гузошта ба зану шавҳар барои оштишавӣ то шаш моҳ муҳлат диҳад.

Аз маводҳои парвандаи оилавӣ бо даъвои Т.И.Қ. ба ҷавобгарии К.Н.Х. дида мешавад, ки суди ноҳияи Ш. бо ҳалномаи худ аз 17 майи соли 2019 никоҳи тарафҳо бекор кардааст. Аз маводҳои парванда бармеояд, ки тарафҳо соҳиби фарзанди хурдсол мебошанд ва ягон нафари онҳо дигар оилаи худро ташкил накарда ва дар ин бора мақсадҳои худро ҳам изҳор накардаанд. Аз ин ру, новобаста аз розигии онҳо барои бекор кардани ақди никоҳ судро мебоист тибқи талаботи қисми 2, моддаи 23 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон ба онҳо барои андешидани чораҳо

оиди нигоҳ доштани оила муҳлати оштишавӣ таъин менамуд.

Омӯзиши дигар маводҳои парвандаи оилавӣ нишон дод, ки Ҳ.Ҳ.Т. нисбати Н.С.Ҳ. ба суди ноҳияи Ш. санаи 1 октябри соли 2018 дар бораи бекор кардани ақди никоҳ мурочиат кардааст ва суд ба тарафҳо муҳлати оштишавӣ надода бо ҳалномаи аз 25 декабри соли 2018 никоҳи тарафҳоро бармаҳал бекор кардааст. Аз маводҳои парванда бармеояд, ки тарафҳо соли 2009 оиладор шуда, соҳиби ду нафар фарзандони хурдсол мебошанд ва ҳамагӣ 4 моҳ аз ҳамдигар ҷудо зиндагонӣ карда истодаанд.

Даъвогар Н.С. нисбати Г.Б. дар бораи бекор кардани ақди никоҳ 29 октябри соли 2019 ба суди ноҳияи Ш. мурочиат кардааст ва бо ҳалномаи суд аз 7 ноябри соли 2019 ақди никоҳи онҳо бекор карда шудааст. Аз маводҳои парванда бармеояд, ки тарафҳо аз моҳи май то моҳи октябри соли 2019, яъне ҳамагӣ 5 моҳ бо сабаби муноқишаи оилавӣ якҷоя зиндагонӣ накардаанд. Суд бошад бо далелҳои саҳеҳ ва бозътимод зиндагии минбаъдаи якҷояи зану шавҳар ва имконнопазирии нигоҳ доштани оилаи тарафҳоро муайян накарда бе додани муҳлати оштишавӣ ақди никоҳи онҳоро бекор кардааст.

Мисоли дигар: Даъвогар Ю.Б.В. ба ҷавобгарии Х.М.В. дар бораи бекор кардани ақди никоҳ санаи 23 майи соли 2019 ба суди ноҳияи Ш. мурочиат кардааст ва бо ҳалномаи суд аз 4 июни соли 2019 ақди никоҳи онҳо бе додани муҳлати оштишавӣ бекор карда шудааст. Аз маводҳои парванда бармеояд, ки тарафҳо санаи 8 декабри соли 2016 оила барпо карда ва соҳиби як нафар фарзанди хурдсол мебошанд. Ю.Б.В. дар баёнотҳояш тасдиқ кардааст, ки ӯ аз ҷавобгар Х.М.В. ҷудо шуда бо дигар зан оилаи нав бунёд кардааст, аз ин ру, аз суд хоҳиш кардааст, ки ақди никоҳи ӯ бо Х.М.В. бекор карда шавад. Суд бошад, асоснок будани вачҳи Ю.Б.В. оиди он ки ӯ бо дигар зан дар

ҳақиқат оиладор шудастро пурра насанчида муайян накардааст, ки даъвогар бо он зан кадом рӯзу моҳ (кай) оиладор шудааст, номи насаби он зан кист ва маҳалли зисташ дар кучост ва ғайра. Бе муайян кардани ҳаматарафа ва пурраи ҳолатҳои номбурдаи барои парванда аҳамиятдошта бекор кардани ақди никоҳи тарафҳо қонунӣ ва асоснок ҳисобида намешавад.

Камбудии дар боло нишондодшуда ҳангоми бекор кардани ақди никоҳи байни Г.А.Ҳ. бо П.М.С. тибқи ҳалномаи суди ноҳияи Ф. аз 16 декабри соли 2019 аз руи парвандаи оилавии №3/801/19 такрор гардидааст.

Масалан: Х.Н. нисбат ба Н.С. дар бораи бекор кардани ақди никоҳ 7 январӣ соли 2019 ба суди шаҳри В. муроҷиат карда, қайд кардааст, ки аз моҳи декабри соли 2018 яъне қариб 2 моҳ бо ҷавобгар зиндагонӣ намекунад. Суд бошад дар асоси таъинот аз 21 феввали соли 2019 ба тарафҳо ҳамагӣ 2 моҳ муҳлати оштишавӣ дода, бо ҳалнома аз 29 апрели соли 2019 ақди никоҳи тарафҳоро бекор кардааст. Ҳол он, ки суд мебоист ба саросемагӣ роҳ надода, барои барқарор сохтани муносибатҳои оилавӣ чораҷӯӣ мекард.

Чунин вайронкунии талаботи меъёрҳои Кодекси оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳангоми баррасии парвандаҳои оилавӣ дар суди Ҳ. низ ба назар мерасад.

Масалан, бо парвандаи 4-51\19 даъвогар Ф.Б.Ф. 30 июни соли 2018 бо ҷавобгар Н.К. оила барпо намуда, ақди никоҳашонро таҳти №72 дар Бахши САҲШ-и шаҳри Л. ба қайд гирифта, то 11 августи соли 2018 зиндагӣ доштаанд. Аз зиндагии якҷояшон соҳиби фарзанд нашуда, муддати нӯҳ моҳ боз аз якдигар ҷудо зиндагӣ мекардаанд. Хоҳиш намудааст, ки бинобар дар байнашон якдигарфаҳмӣ набудан ақди никоҳи онҳо бекор карда шавад. Ҳарчанд, ки барои бекор кардани ақди никоҳ ягон асоси ҷиддӣ ҷой надошта, имконияти барқарор намудани оилаи тарафҳо аз

байн нарафта буд, суд барои барқарор кардани никоҳ чора наандешида ақди никоҳро бе додани муҳлати оштишавӣ бекор кардааст.

Чамъбасти нишон дод, ки дар баъзе ҳолатҳо судяҳо хангоми қабули аризаҳои даъвогӣ оиди бекор кардани ақди никоҳ ва баррасии онҳо талаботҳои меъёрҳои ҳуқуқи муурофиявӣ ва моддиро риоя намеkunанд.

Масалан: Даъвогар Ч.М.А. бо аризаи даъвогӣ ба ҷавобгарии М.М.Н. дар бораи бекор кардани ақди никоҳ ба суди ноҳияи Ш. муроҷиат кардааст ва бо таъиноти маҷлиси судӣ аз 9 июли соли 2019 аризаи даъвогии мазкур бе баррасӣ монанда шудааст.

Омӯзиши парвандаи мазкур нишон дод, ки хангоми воридшавии аризаи даъвогии зикргардида он дар суди ноҳияи Ш. (дар шуъбаи коргузорӣ) умуман ба қайд гирифта нашуда, дар таъиноти судя дар бораи қабули аризаи даъвогӣ санаи қабули он навишта нашудааст. Бо таъиноти маҷлиси судӣ аз 1 марти соли 2019 суд ба тарафҳо 2 моҳ муҳлати оштишавӣ таъин намудааст. Даъвогар Ч.М.А. дар аризаи даъвогиаш ва тарафҳо дар баёнотҳояшон дар муурофияи судӣ изҳор кардаанд, ки онҳо сохиби як нафар фарзанд буда, чор сол инҷониб муносибати оилавиашон қатъ гаштааст, аз ин ру, ҳардуюшон аз суд хоҳиш кардаанд, ки ақди никоҳашон бекор карда шавад. Суд дар таиноти номбурда ба ҷои дастрас кардани қисми 2 моддаи 23 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон саҳван қисми 1 моддаи 22 КО Ҷумҳурии Тоҷикистонро дастрас карда ба онҳо муҳлати оштишавӣ додааст. Бо таъиноти маҷлиси судӣ аз 9 июли соли 2019 аризаи даъвогии номбурда бо сабаби баъди дубора даъват намудани тарафҳо ба суд ҳозир нашуданашон бе баррасӣ монанда шудааст. Вале дар маводи парванда хабарномаи судӣ оиди даъвати тарафҳо ба маҷлиси судии рӯзи 9 июли соли 2019 мавҷуд намебошад.

Камбудиҳои дар боло зикргардида шаҳодати он мебошанд, ки ҳангоми қабул ва бе баррасӣ монандани аризаи даъвогии дар боло номбурда аз ҷониби Суди ноҳияи Ш. талаботи моддаҳои 117-118, 136, 227 сархати 5, 352 сархати 1 КМГ ва қисми 2 моддаи 23 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон вайрон карда шудааст.

Ё ин ки, тибқи парвандаи оилавии №4-17/19 бо таиноти маҷлиси судии суди ноҳияи Ш. аз 4 апрели соли 2019 аризаи даъвогии Р.Р.М. нисбати Р.Р. дар бораи бекор кардани ақди никоҳ бе баррасӣ монанда шудааст. Муайян карда шуд, ки хабарномаҳои судии ба тарафҳо ирсол кардашуда тамоман ба талаботи моддаҳои 116-118 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқат накарда, дар онҳо маҳал ва вақти супоридан ва ҳозиршавӣ, номи парванда, ба кадом сифат даъват кардани даъватшаванда ва дигар талаботҳои дар моддаи 116 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинигардида нишон дода нашудаанд. Дар ҳолати ҷой доштани чунин камбудиҳо ба таври дахлдори қонунӣ ба суд даъват кардани тарафҳои баҳс зери шубҳа қарор гирифта, бе баррасӣ монандани аризаи даъвогӣ ба талаботи сархати 5, моддаи 227 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон номувофиқ ҳисобида мешавад.

Камбудиҳои дар боло зикргардида нисбат ба парвандаи №4-234/19 дар вақти бе баррасӣ монандани аризаи даъвогии Ғ.О.З. нисбати Р.С.С. дар бораи бекор кардани ақди никоҳ дар суди ноҳияи Ф. бо таиноти судя аз 8 октябри соли 2019 такрор гардидааст.

Тибқи талаботи қисми 2, моддаи 22 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон агар суд муқаррар намояд, ки зиндагии минбаъдаи яқҷояи зану шавҳар ва нигоҳ доштани оила имконнопазир гардидааст ва тадбирҳои ошти додани зану шавҳар натиҷаи дилхоҳ надоданд, никоҳ бекор карда мешавад.

Чамъбастии мазкур нишон дод, ки дар баъзе мавридҳо судяҳо дар татбиқи дурусти талаботи қисми 2, моддаи 22 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон ва моддаҳои 58 ва 200 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон ба хатогӣ роҳ медиҳанд, ки ин ҳолатҳо боиси коста гардидани амалияи яххелаи судӣ мегардад.

Масалан: Омӯзиши парвандаи оилавии №4-31/19 нишон дод, ки З.М.Б. нисбати ҳамсараш Ш.А. ба суди ноҳияи Л. санаи 4 июли соли 2019 дар бораи бекор кардани ақди никоҳ муроҷиат кардааст. Суд ба тарафҳо 6 моҳ муҳлати оштишавӣ дода, оқибат бо ҳалномаи аз 9 октябри соли 2019 никоҳи тарафҳоро бе иштироки даъвогар З.М.Б. бекор кардааст.

Аз маводҳои парванда бармеояд, ки тарафҳо З.М.Б. ва Ш.А. соли 2012 оиладор шуда, вале фарзандор нашудаанд. Сипас, моҳи феввали соли 2019 даъвогар З.М. ҷавобгар Ш.А.-ро тариқи расму оини динӣ талоқ дода, онҳо аз ҳамдигар ҷудо гардида, ҷавобгар Ш.А. ба дигар мард аз деҳаи П. ноҳияи Л., яъне ба Н.С. ба шавҳар баромада воқеан оилаи дигар ташкил кардааст. Даъвогар З.М.Б. бошад, баъд аз ҷудо шуданаш аз Ш.А. ба дигар зан оиладор шудааст. Вале суди ноҳияи Л. ин ҳолати воқеии парвандаро мадди назар карда ба тарафҳо беасос 6 моҳ муҳлати оштишавӣ додааст. Ин камбудии роҳдодаи суди марҳилаи якум исботи он мебошад, ки суд ба воқеан барҳам хурдани оилаи тарафҳо, имконнопазирии нигоҳ доштани оилаи онҳо ва дигар ҳолатҳои мушахаси воқеии парвандаро баҳои дурусти ҳуқуқӣ надода бо таъинот аз 9 апрели соли 2019 хилофи талаботи моддаҳои 22-23 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон беасос 6 моҳ ба онҳо беасос муҳлати оштишавӣ дода, бо кашолакории баррасии парванда роҳ додааст.

Моддаи 227 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон, асосҳои бебаррасӣ мондани парвандаҳоро пурра нишон додааст.

Тибқи талаботи банди 5 моддаи мазкур, агар тарафҳо дар ғоибии онҳо баррасӣ намудани парвандаро хоҳиш накарда бошанд ва баъди дубора даъват намудан низ ба суд ҳозир нашуда бошанд, асос барои бебаррасӣ монондани ариза шуда метавонад.

Омӯзиши парвандаҳо нишон дод, ки баъзе судяҳо хангоми баровардани таъинот дар бораи бе баррасӣ мондани аризаҳо ба вайрон кардани талаботи қонуни мурофиавӣ роҳ медиҳанд. Яъне судяҳо тарафҳоро барои ҳозир гардидан ба баррасии судӣ ба тариқи лозима огоҳ накарда, аризаҳоро бармаҳал бебаррасӣ мемонанд.

Масалан, даъвогар Г.Г.Т. нисбати Т.Р.Қ. оиди бекор кардани ақди никоҳ 10 январи соли 2019 ба суди ноҳияи Т. мурочиат намудааст. Бо таъиноти судя аз 10 январи соли 2019 аризаи даъвогӣ ба муҳокимаи ҳамин суд қабул гардида, бо таъиноти судя аз 21 январи соли 2019 баррасии парванда ба 5 феввали соли 2019 таъин карда шудааст. 5 феввали соли 2019 бинобар ба маҷлиси суди ҳозир нагардидани тарафҳо, баррасии парванда ба санаи 12 январи соли 2019 таъин гардида, бо таъиноти судя аз 12 феввали соли 2019 бинобар такроран ба маҷлиси судӣ ҳозир нашудани тарафҳо аризаи даъвогӣ бе баррасӣ мононда шудааст. Аммо дар қабати маводҳои парванда ягон далел аз қабилӣ даъватнома ва ё хабарномаи телефонӣ ки тарафҳоро барои иштирок дар баррасии парванда даъват карда бошанд ҷой надорад.

Айнан чунин камбудихо бо парвандаи 4-9\19 бо даъвои Ш.С.Н. нисбати Ш.Г.К. оиди бекор кардани ақди никоҳ ва парвандаи №4-46\19 бо даъвои Т.Ш.М. нисбати Ч.С. оиди бекор кардани ақди никоҳ роҳ дода шудааст.

Омӯзиши парвандаи оилавии таҳти №4-284/19ко нишон дод, ки У.М.Ф. нисбат ба Ш.Ш. ба суди шаҳри В. бо даъво оид ба бекор кардани ақди никоҳ 7 январи соли 2019 мурочиат карда, пас аз гузаронидани оmodасозии

парванда, мурофиаи судӣ дар асоси таъиноти судӣ аз 25 феввали соли 2019 ба 28 феввали соли 2019 таъин карда шудааст. Бинобар сабаби ҳозир нашудани тарафҳо мурофиаи судӣ ба 11 марти соли 2019 таъин карда шудааст ва бо сабаби наомадани тарафҳо ҳуди ҳамон рӯз баррасии парвандаи мазкур бебаррасӣ монанда шудааст.

Қонунгузор пешбинӣ кардааст, ки танҳо баъди ду маротиба даъват намудан ба мурофиаи судӣ ва ҳозир нашудани тарафҳо аризаи пешниҳодшуда бе баррасӣ монанда мешавад, вале суд ин муқаррароти қонунгузорро сарфи назар кардааст.

Ин ҳолат дар баррасии парвандаи оилавӣ бо даъвои Г.Ф. нисбат ба И.З. оид ба бекор кардани ақди никоҳ, Т.С. нисбат ба М.Г. мушоҳида мегардад.

Дар баррасии парвандаи оилавӣ бо даъвои М.М. нисбат ба Б.Ш. оид ба бекор кардани ақди никоҳ ба суди ноҳияи Ф. ворид шуда, 8 августи соли 2019 қабул карда шудааст. Пас аз оmodасозии парванда ба муҳокимаи судӣ дар асоси таъинот оид ба таъини баррасии парванда ба маҷлиси судӣ аз 9 сентябри соли 2019 мурофиаи судӣ ба рӯзи 24 сентябри соли 2019 таъин карда шуда, таъиноти зикршуда аз ҷониби судя ба имзо расонида нашудааст.

Омӯзиши парвандаи оилавӣ бо даъвои С.Н. нисбат ба М.М. оид ба бекор кардани ақди никоҳ собит сохт, ки аризаи мазкур аз ҷониби суд 17 декабри соли 2019 қабул карда шудааст. Дар маҷлиси пешакии судӣ дар асоси аризаи даъвогар оид ба даст кашидан аз даъвои худ баррасии парвандаи мазкур қатъ карда шудааст. Аз ҷониби суд дар вақти баррасии аризаи мазкур вобаста ба қатъ кардани баррасии аризаи мазкур ба тарафҳо оқибатҳои моддаи 176 ва 226 оид ба имконнопазирии мурочиати такрорӣ ба суд оид ба баҳси байни ҳамин тарафҳо, вобаста ба ҳамин мавзӯ ва тибқи ҳамин асосҳо фаҳмонида шуда, дастхат гирифта шудааст.

Дар асоси моддаи 218 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳалномаи эълоншуда ва пурра таҳияшудаи суд ба ҳар як шахси иштирокчии парванда дар шакли нусхаи тасдиқгардида супорида мешавад.

Аризаи даъвогии М.З. нисбат ба Р.Р. оид ба бекор кардани ақди никоҳ 18 январӣ соли 2019 қабул карда шуда, пас аз додани муҳлати оштишавӣ 4 июни соли 2019 даъво қонеъ карда шудааст. 6 июни соли 2019 нусхаи ҳалнома ба ҷавобгар супорида шудааст ва дар қабати парванда як мактуб бо рақами содиротӣ вобаста ба даъвогар ирсол шудани ҳалнома бо воситаи почта ҷой дорад. Ҷоизи қайд аст, ки дар мактуб маълумотномаи почта, ки қабул шудани ҳалномаи мазкурро тасдиқ мекунад, вучуд надорад.

Чунин ҳолат дар парвандаи оилавӣ бо даъвои А.Д. нисбат ба Ш.У. оид ба бекор кардани ақди никоҳ ҷой дорад. Аризаи даъвогӣ 16 апрели соли 2019 қабул карда шуда, даъво 30 майи соли 2019 қонеъ карда шудааст. Дар парванда ягон маълумоте, ки ҳалнома ба ҷавобгар супорида шудааст, вучуд надорад.

Аризаи даъвогии Н.Н. нисбат ба Ҳ.Н. оид ба бекор кардани ақди никоҳ аз ҷониби суд 2 ноябри соли 2018 қабул карда шуда, 6 майи соли 2019 дар маҷлиси сайёри судӣ дар бинои Гимназияи хонандагони болаёқатманди шаҳри В. баррасӣ карда шудааст. Ҷоизи қайд аст, ки баррасии ин қабил парвандаҳо дар байни хонандагони мактаби миёна ба мақсад мувофиқ нест.

Тибқи талаботи қисми 2 моддаи 248 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳангоми номаълум будани маҳалли воқеи истиқомати ҷавобгар, судя баъди аз ҷониби ташкилоти истифодаи манзил ё мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот ва ё маъмурияти ҷойи қори охиринаи ҷавобгар бо тасдиқи номуайян будани маҳалли зисти воқеи ҷавобгар баргардонидани нусхаи ҳалнома, дар ҳолатҳои истисноие,

ки ин ба манфиатҳои ноболиғон дахл дорад, оид ба ошкоро супоридани ҳалномаи ғоибона таъинот қабул мекунад.

Аризаи даъвогии П.Е.П. нисбат ба П.С. оид ба бекор кардани ақди никоҳ ба суд 4 марти соли 2019 ворид шуда, 5 марти соли 2019 қабул карда шудааст. Дар марҳилаи омодазозии парванда ба маҷлиси судӣ судья таъинот аз 1 апрели соли 2019 оид ба ошкоро супоридани даъватномаи судӣ ва ҳуҷҷатҳои замимашуда бароварда шуда, дар асоси ҳалномаи ғоибона аз 13 майи соли 2019 даъво қонё карда шуда, нусхаи ҳалнома ба ҷавобгар, ки ҷои истиқоматаш номаълум аст, ба суроғаи охиринаш ирсол карда шудааст.

Таҳлили парвандаҳо нишон дод, ки ҳангоми баррасии парвандаҳои оилавӣ вобаста ба бекор кардани ақди никоҳ аз ҷониби баъзе судьяҳои судҳои марҳилаи якум меъёрҳои ҳуқуқҳои моддию муҳофизатии граждани ва тавзеҳоти Қарори Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти №13 аз 23 июни соли 2010 «Дар бораи ҳалномаи судӣ», Қарори Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти №10 аз 29 майи соли 2003 «Дар бораи таҷрибаи аз ҷониби судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон баррасӣ намудани парвандаҳо оид ба бекор кардани ақди никоҳ» ба таври дахлдор риоя карда намешаванд.

Бо назардошти асосҳои дар боло овардашуда ва бо мақсади манфиатнокии ҷамъбасткунии мазкури таҷрибаи судӣ,

П Е Ш Н И Ҳ О Д   К А Р Д А   М Е Ш А В А Д:

Ҷамъбасти таҷрибаи судии баррасии парвандаҳо оид ба бекор кардани ақди никоҳ дар машғулиятҳои семинарии ҳармоҳаи судҳо бо иштироки судьяҳо мавриди муҳокима қарор дода шавад.

Ба судьяҳои шахру ноҳияҳои ҷумҳури ва вилоятҳо тавсия дода шавад, ки ҳангоми баррасии парвандаҳои

оилавӣ вобаста ба бекор кардани ақди никоҳ, баҳри баланд бардошти сифати ҳалномаю таъинотҳо ва қарорҳои судӣ Кодекси оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қарори Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти №13 аз 23 июни соли 2010 «Дар бораи ҳалномаи судӣ», Қарори Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти №10 аз 29 майи соли 2003 «Дар бораи таҷрибаи аз ҷониби судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон баррасӣ намудани парвандаҳо оид ба бекор кардани ақди никоҳ» ва дигар қонунҳои моддию муурофиавии Ҷумҳурии Тоҷикистонро ба роҳбарӣ гиранд.

**Коллегияи судӣ оид ба
парвандаҳои оилавии Суди Олӣ**

Ч А М Ъ Б А С Т И

таҷрибаи судӣ вобаста парвандаҳои граждани оид ба этирофи соҳибмулкӣ ба сохтмонҳои худсарона

Тибқи банди 12-и нақшаи кори Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои нимсолаи якуми соли 2020 чамъбасти таҷрибаи судӣ оид ба парвандаҳои граждани вобаста ба этирофи соҳибмулкӣ ба сохтмонҳои худсарона гузаронида шуд.

Чамъбасти мазкур ҷиҳати таҳлил намудани таҷрибаи судӣ оид ба парвандаҳои этирофи ҳуқуқи моликият ба сохтмонҳои худсарона буда, ба муайян намудани татбиқи меъёрҳои моддию муурофиавӣ ва тавзеҳотҳои қарори Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 23 ноябри соли 2012 тахти №14 (бо тағйиру иловаҳо аз 12 июни соли 2014, №4) «Дар бораи татбиқи қонунгузорӣ оид ба баъзе масъалаҳои, ки дар таҷрибаи судӣ ҳангоми баррасӣ ва ҳалли парвандаҳо марбут ба этирофи ҳуқуқи моликият ба сохтмони худсарона ба миён меоянд» аз ҷониби судҳо ҳангоми баррасӣ ва ҳалли парвандаҳои зикршуда ва пешниҳоди тавсияҳои қонунӣ ба судҳо барои татбиқи дурусти қонунҳо мебошад.

Бо ин мақсад парвандаҳои граҳдание, ки солҳои 2018 ва 2019 судҳои ҷумҳурӣ баррасӣ кардаанд, тахти омӯзиш қарор дода шуданд ва шумораи парвандаҳои граҳдани омӯхташуда 1132 ададро ташкил дод.

Тибқи талаботи моддаи 36 Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳар кас ба манзил ҳуқуқ дорад. Ин ҳуқуқ бо роҳи сохтмони манзили давлатӣ, чамъиятӣ, кооперативӣ ва хусусӣ таъмин карда мешавад.

Қафолати ҳифзи судии шаҳрвандон дар моддаи 19-и Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ гардидааст.

Шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ бо истифода аз талаботи меъёри зикргардидаи Конститутсия, моддаи 4-и КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон ва қисми 3 моддаи 246 КГ Ҷумҳурии Тоҷикистон, моддаи 47 КЗ Ҷумҳурии Тоҷикистон оиди эътироф намудани ҳуқуқи (ҳолати) моликият ба сохтмонҳои худсарона сохташуда ба суд бо ариза, аризаи даъвогӣ муроҷиат намудаанд.

Мувофиқи талаботи моддаи 60 Кодекси шаҳрсозии Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷозат барои оғоз намудани сохтмонро мақомоти маҳаллии меъморӣ ва шаҳрсозии шаҳру ноҳияҳо дар асоси қарори дахлдори мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ чиҳати ҷудо кардани қитъаи замин мувофиқи нақшаи генералии тасдиқшуда ва лоиҳаи мувофиқагардидаи сохтмон бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон медиҳанд.

Нисбати сохтмони биною иншоотҳо, тибқи талаботи моддаи 66 Кодекси шаҳрсозии Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷозат барои оғоз намудани қорҳои сохтмонӣ дар объектҳои дорои аҳамияти ҷумҳуриявӣ ва стратегӣ, ки номгӯи онҳоро Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ намудааст, аз ҷониби мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи меъморӣ ва шаҳрсозӣ дода мешавад. Иҷозат барои оғоз намудани қорҳои сохтмони дигар объектҳо аз ҷониби мақомоти маҳаллии меъморӣ ва шаҳрсозӣ бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дода мешавад.

Барои оғоз намудани қорҳои сохтмонӣ оид ба объекти мушаххас бо нишон додани муҳлати давомнокии сохтмони ин объект иҷозат дода мешавад.

Дар ҳолати рад гардидани ариза оид ба додани иҷозат барои оғоз намудани қорҳои сохтмонӣ ба мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи меъморӣ ва шаҳрсозӣ ва ё суд шикоят кардан мумкин аст.

Омӯзиши парвандаҳои категорияи мазкур нишон дод, ки судяҳо ҳангоми баррасӣ ва ҳалли ариза, аризаҳои даъвогӣ оид ба эътирофи соҳибмулкӣ ба сохтмонҳои худсарона талаботи меъёрҳои ҳуқуқи моддию муурофиавиро риоя намуда, аслан санадҳои судии моҳиятан дуруст қабул кардаанд.

Инчунин ҳолатҳои низ ҷой дорад, ки тавзеҳотҳои қарори Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 23 ноябри соли 2012 таҳти №14 «Дар бораи татбиқи қонунгузорӣ оид ба баъзе масъалаҳои, ки дар таҷрибаи судӣ ҳангоми баррасӣ ва ҳалли парвандаҳо марбут ба эътирофи ҳуқуқи моликият ба сохтмони худсарона ба миён меоянд», бо тағйири иловаҳои воридгардида аз 12 июни соли 2014 таҳти №4 на ҳама вақт ҳангоми баррасии ин намуди парвандаҳо ба иҷро расонида мешавад.

Мутобиқи талаботи банди 5, сарҳати 2-и қарори Пленуми мазкур ва моддаи 2, қисми 1 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи бочи давлатӣ», бочи давлатӣ ба ғоидаи давлат аз ариза (аризаи даъвогӣ) дар бораи эътирофи ҳуқуқи моликият ба сохтмонҳои худсарона ба андозаи 0,5% аз арзиши воқеии сохтмони худсарона бояд пардохт карда шавад.

Чунончӣ, аз омӯзиши бархе аз парвандаҳо муайян гардид, ки аризадиҳандаҳо ҳангоми пешниҳоди аризаҳои бочӣ ба суд бочи давлатиро пардохт накардаанд ё аз ҳаҷми маблағи дар қонун пешбинишуда кам супоридаанд, вале судяҳо бархилофи талаботи моддаҳои 135-136 КМГ аризаро қабул ва парвандаи гражданиро оғоз намудаанд.

Масалан, омӯзиши парвандаи граждании №3-89/19 нишон дод, ки И.Ҳ. ба суд бо ариза дар бораи эътирофи ҳуқуқи соҳибмулкӣ ба сохтмони худсарона бо он асос мууроҷиат намудааст, ки дар асоси қарори раиси шаҳри В. аз 21 октябри соли 2008 ба ӯ 0,12 га қитъаи замин барои

сохтмони истироҳатгоҳ чӯдо карда шудааст. Соли 2008 ӯ дар ин қитъаи замин сохтмони истироҳатгоҳро оғоз ва соли 2009 ба анҷом расонидааст. Аз суд пурсидааст, ки сохтмони истироҳатгоҳ, воқеъ дар шаҳри В., Ҷамоати деҳоти Р., деҳаи Я., таҳти литери 1-1/д, иборат аз майдони умумӣ 128,6 м.м., ки аз 2 хучраҳои истироҳатӣ, масоҳаташон 78,0 м.м. ва 13,6 м.м., ҳоҷатхона 5,7 м.м., ҳаммом 6,2 м.м, анҷомхона 25,1 м.м. дар қитъаи замини 0,12 га ҷойгиранд моликияти шахсии ӯ эътироф карда шавад.

Бо ҳалномаи суд аз 07 феввали соли 2019 аризаи И.Ҳ. қонё карда шуда бошад ҳам, танҳо рӯзи 15 апрели соли 2019, яъне аз пас аз зиёда аз як моҳи эътибори қонунӣ пайдо кардани ҳалномаи суд ба фоидаи давлат бочи давлатӣ ба маблағи 450 сомонӣ пардохта шудааст. Аз ҷониби аризадиханда ҳангоми пешниҳоди ариза умуман бочи давлатӣ пардохта нашуда, расиди он ба ариза замима нагардидааст, вале аз ҷониби судья бархилофи талаботи қонун ва қарори Пленуми номбурда ариза қабул ва парванда оғоз карда шудааст. Дар бораи озод кардани аризадиханда аз супоридани бочи давлатӣ ҳангоми қабули ариза дар маводҳои парванда санади судӣ мавҷуд нест. Ҳамзамон дар ариза дар бораи моликияти шахсӣ эътироф кардани сохтмони истироҳатгоҳ пурсида шудааст, вале аз таъиноти судья дар бораи қабули аризаи даъвогӣ ва оғози парвандаи граҷданӣ аз 10 январӣ соли 2019 бармеояд, ки он вобаста ба аризаи И.Ҳ. дар бораи эътирофи соҳибмулкӣ ба сохтмони худсаронаи манзили истиқоматӣ қабул гардидааст.

Айнан чунин ҳолат бо парвандаи №3-711/18, ки бо ҳалномаи суди шаҳри Ҳ. аз 03 декабри соли 2018 бо аризаи Р.М. дар бораи эътирофи ҳуқуқи соҳибмулкӣ ба манзили истиқоматии худсарона сохташуда, ки бочи давлатӣ пас аз қабули ҳалномаи суд пардохта шудааст, дида мешавад.

Аз талаботи моддаи 93 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон бармеояд, ки хангоми душвории муайян намудани нархи даъво дар рӯзи пешниҳоди он андозаи бочи давлатиро суд пешаки муайян намуда, минбаъд бочи давлати барилова, мутаносибан ба нархи даъво, ки суд хангоми ҳалли парванда муайян кардааст, пардохта мешавад.

Омӯзиши парвандаҳои тахти чамъбасти қарордодашуда муайян намуд, ки иҷроиши талаботи ин меъёр дар баъзе мавридҳо риоя карда нашуда, хангоми қабули ҳалномаҳо масъалаи пардохти фарқияти маблағи бочи давлатии пардохтнашуда таъмин карда нашудааст. Масалан, бо парвандаи №3-58/18(2019) хангоми қабули аризаи Б.С. ва оғози парвандаи граждани ҳамагӣ 30 (сӣ) сомони бочи давлати пардохта шудааст. Аз маводҳои ариза бармеояд, ки арзиши ибтидоии манзили истиқоматии воқеъ дар шаҳри П., Ҷамоати деҳоти Х., деҳаи К., хавлии берақам 61385 (шасту як ҳазору сесаду ҳаштоду панҷ) сомони ташкил медиҳад ва бояд 304 сомонию 92 дирам бочи давлати рӯёнида мешуд. Бо ҳалномаи суди шаҳри П. аз 07 марти соли 2019 аризаи Б.С. қонъ карда шуда бошад ҳам, аз чониби суд боқимонда бочи давлати рӯёнида нашудааст.

Ё, бо ҳалномаи суди шаҳри Л. аз 28 марти соли 2019 аризаи М.С.З. қонъ гардидааст. Гарчанде арзиши манзили истиқоматии воқеъ дар шаҳри Л., кӯчаи С., хонаи берақам маблағи 40800 (чил ҳазору ҳаштсад) сомони ташкил диҳад, хангоми пешниҳоди ариза ҳамагӣ 60 (шаст) сомони бочи давлати пардохта шуда, мавриди қабули ҳалнома бочи давлати барилова рӯёнида нашудааст. Дар ҳоле ки бочи давлати бояд 204 сомони ситонида мешуд.

Мувофиқи талаботи моддаи 246 қисми 1 КГ Ҷумҳурии Тоҷикистон сохтмони худсарона - сохтмони хонаи истиқоматӣ, биною иншоот ё дигар молу мулки ғайриманкуле мебошад, ки дар қитъаи замини мутобиқи

тартиби муқаррарнамудаи қонун ва дигар санади ҳуқуқӣ барои чунин мақсад ҷудонашуда ё бидуни гирифтани иҷозати зарури ё ба таври назаррас вайрон кардани меъёру қоидаҳои шахрсозӣ бунёд шудааст.

Тибқи талаботи қисми 3 моддаи 246 КГ Ҷумҳурии Тоҷикистон ва банди 3-и Қарори Пленуми мазкур, ҳуқуқи моликии шахси сохтмони худсаронаро анҷомдода аз ҷониби суд ба шарте эътироф карда мешавад, ки агар қитъаи замин мутобиқи тартиби пешбининамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ин шахс барои сохтмони иморат дода шуда бошад.

Аз ин рӯ, асоси ҳуқуқи эътирофи моликият ба сохтмонҳои худсарона, қарори мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ дар бораи ҷудо кардани қитъаи замин барои сохтмони манзилҳои шахсӣ, биною иншоот ё дигар молу мулки ғайриманқул ба шумор меравад.

Аризадиҳандаҳо тибқи талаботи қонуни мазкур бояд ҳуҷҷати ҳуқуқмуайянкунанда оиди вобаста гардидани қитъаи замин ба номашонро аз мақомотҳои маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, вале то давраи соли 2008 бошад ҳуҷҷати мазкурро аз Ҷамоатҳо ё дигар мақомотҳои дахлдор, ки қаблан ба онҳо чунин ваколатҳо воғузур буд, ба суд пешниҳод намоянд.

Инчунин, бархилофи талаботи меъёри дар боло зикршуда, бо ҳалномаи суди шаҳри Н. аз 26 августи соли 2019 аризаи Г.В.А. дар бораи эътироф намудани ҳуқуқ ба моликият қонё, манзили истиқоматӣ, воқеъ дар шаҳри Н., Ҷамоати деҳоти Д., деҳаи Т., хонаи берақам, бо иншоотҳои сохташуда, яъне иборат аз ҳафт ҳуҷраи истиқоматӣ, таҳти литери 1А2/х.п.бо масоҳати 110,5 м², як адад пешайвон бо литери 1а бо масоҳати 6,1 м², як адад ошхона таҳти литери 2Г1/б бо масоҳати 35,7 м², як адад ҳоҷатхона таҳти литери 3Г1/б бо масоҳати 3,2 м², як адад офилхона таҳти литери

4Г1/б бо масоҳати 36,5 м.², ки масоҳати умумии сохтмонҳо 302,5м.², масоҳати фойданок 164,3м.², аз ҷумла масоҳати зист 106,3м.²-ро ташкил медиҳад, ҳамчун моликияти шахсии Г.В.А. эътироф карда шудааст.

Омӯзиши маводи парвандаи мазкур нишон дод, ки дар парванда қарори раиси шаҳри Н. дар бораи вобаста қардани қитъаи замини наздиҳавлигӣ ба номи Г.В.А. мавҷуд намебошад.

Тибқи талаботи банди 7-и қарори Пленуми зикршудаи Суди Олӣ, судя бояд масъалаи ба парванда ҳамроҳ шудани намояндагони мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, мақомоти ваколатдори давлатии батанзимдарории муносибатҳои вобаста ба замин ва сохторҳои маҳаллии он ва шахсони ба балоғатрасидаи оилаи аризадиханда, ки дар бунёди сохтмони худсарона иштирок кардаанд ё яқоя зиндагонӣ доранд, ҳал намояд.

Суди марҳилаи якум ҳангоми баррасии парвандаи дар болозикршуда талаботи қарори Пленумро мадди назар карда, намояндагони мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, мақомоти ваколатдори давлатии батанзимдарории муносибатҳои вобаста ба замин ва ҳамсари аризадиханда З.М.-ро ба парванда ҷалб накардааст. Инчунин, суди марҳилаи якум муайян накардааст, ки сохтмони манзили худсаронаи баҳсӣ аз ҷониби маҳз аризадиханда Г.В.А. бунёд гардида бошад. Зеро шохидони дар муурофияи судӣ пурсидашуда Г.И.Н. ва И.М.И. тасдиқ кардаанд, ки манзили баҳсиро падару модари Г.В.А. сохтаанд. Вале суд баёноти шохидони номбурдари баҳои дурусти ҳуқуқӣ надода, дар қайди ҳаёт будан ё набудани падару модари аризадиханда ё ба парванда ҷалб намудани онҳоро муайян накарда, инчунин аз ҷониби аризадиханда Г.В.А. бунёд гардидани манзили баҳсиро исбот накарда, ҳуқуқи моликиятии Г.В.А.-ро ба манзили баҳсӣ эътироф кардааст.

Мисоли дигар, бо ҳалномаи суди ноҳияи Ф. аз 10 августи соли 2018 аризаи С.Н. дар бораи эътироф кардани ҳукуқи моликият ба биноҳои мағоза ва дорухона қонё карда шуда, ҳолати соҳибмулкӣ С.Н. ба биноҳои мазкур эътироф карда шудааст.

Омузиши маводи парвандаи граждани нишон дод, ки аризаи С.Н. аз ҷониби суди марҳилаи якум бо вайрон намудани қонунгузори мурофиавии граждани баррасӣ гардида, ҳалнома бармаҳал, бе таҳқиқи ҳама тарафҳои далелҳо, нодуруст муайян кардани ҳолатҳои барои парванда аҳамиятдошта, исбот нагардидани ҳолатҳои муайяннамудаи суд, ки барои парванда дорои аҳамият мебошанд, номутобиқати хулосаи суд вобаста ба ҳолатҳои парванда, ки дар ҳалнома дарҷ гардидаанд ва шарҳи нодурусти меъёрҳои ҳукуқи моддӣ қабул карда шудааст.

Аз ҷониби Мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии ноҳияи Ф. барои сохтмони бинои мағоза ва дорухона ба С.Н. қитъаи замин чудо нагардидааст.

Тавре аз шиносномаи техникаи ҳавлидории Беморхонаи марказии ноҳия аз 21 феввали соли 2012, №78 бармеояд, дар ҳудуди Беморхонаи мазкур, воқеъ дар ноҳияи Ф., Ҷамоати шаҳраки Ф., кӯчаи С., 5, номгӯи 34 адад биноҳои гуногун бо арзиши умумии мувозинавии 2.427.763 сомонӣ ба қайд гирифта шудааст. Аз ҷумла, 9 адад хучраҳои барои истифодаи мағоза ва дорухона бо масоҳати умумии 416 м.м. ба тавозуни Беморхонаи марказии ноҳия бо арзиши 28.653 сомонӣ гардиданд, ки онҳо соли 1982 аз ҷониби идораи «Ремстрой»-и ноҳияи Ф. сохта шудааст.

С.Н. бошад, дар ин давра хучраҳои мазкурро бо бастанӣ шартномаҳо бо Баҳши сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатии ноҳияи Ф. ба иҷора гирифта, истифода намудааст.

Дар асоси аризаи С.Н. барои таъмири қисмати бинои Беморхона ба масоҳати 25 м.м. ба маблағи 18.882 сомони байни Баҳши сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатии ноҳияи Ф. ва шахрванд С.Н. 01 июли соли 2011 оиди то соли 2026 истифодабарии бинои ёрирасони Беморхона шартнома баста шуда, маблағи ичора аз ҳисоби харочоти барои таъмири бино сарфшуда ҳисобӣ карда шудааст.

Минбаъд дар асоси супориши Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли аз 23 июли соли 2017 ва мактуби сартабиби Беморхонаи марказии ноҳия аз 30 августи соли 2017, №302 аз ҷониби Баҳши сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатии ноҳия шартномаҳо оид ба ичора додани амволи давлатии соҳаи тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоӣ қатъ карда шудааст.

Ба ғайр аз ин, тибқи маълумотномаи Кумитаи идораи замини ноҳияи Ф. аз 17 июли соли 2019, №167 дар асоси қарори раиси ноҳияи Ф. аз 31 майи соли 2018, №369 ба Беморхонаи марказии ноҳия қитъаи замини зери бино ва атрофи он дар масоҳати 4,2 га. бо ҳуқуқи истифодаи мақсадноки бемуҳлат вобаста карда, 04 июни соли 2018 шаҳодатнома дар бораи бақайдгирии давлатӣ дода шудааст.

Иншоотҳои дар истифодаи С.Н. қарордошта аз ҷумла, бинои «Салиби сурх»-71,91 м.м., нонвойхона - 71,4 м.м., дорухона - 41,3 м.м., мағоза - 84,7 м.м., ҳамагӣ дар масоҳати 269,08 м.м. дар ҳудуди қитъаи замини ба Беморхона вобастабуда ҷойгир мебошанд.

Суд ҳангоми баррасии ариза ба муруфияи судӣ шахсони манфиатдор - Баҳши сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ, Кумитаи идораи замини ноҳияро ҷалб накардааст.

Камбудии зикршуда бо парвандаи №2-431/18, ки бо ҳалномаи суди шаҳри Ҳ. аз 23 июли соли 2018 аризаи Н.М.М. дар намояндагии И.Ҳ.Ф. дар бораи эътирофи

хукуки соҳибмулкӣ ба сохтмони бино ва иншоотҳои маркази савдои худсарона сохташуда қонеъ карда шудааст, чой дорад. Судя парвандаро бе иштироки намояндагони мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, мақомоти ваколатдори давлатии батанзимдарории муносибатҳои вобаста ба замин ва аъзоёни оилаи ба балоғатрасидаи аризадиханда баррасӣ намудааст.

Айнан ин камбудиҳо бо парвандаи №3-357/19, ки бо ҳалномаи суди ноҳияи С. аз 04 март соли 2019 аризаи А.М. дар бораи эътироф намудани ҳукуки моликият ба сохтмони худсарона сохташуда қонеъ карда шудааст, дида мешавад.

Бо ҳалномаи суди шаҳри Ҳ. аз 30 октябри соли 2018 аризаи М.С.П. дар шахсияти намояндаи ваколатдораш С.М.Ҷ. дар бораи эътирофи ҳукуки соҳибмулкӣ ба манзили истиқомати худсарона сохташуда қонеъ карда шудааст. Ҳукуки соҳибмулкӣ М.С.П. ба манзили истиқомати худсарона сохташуда, воқеъ дар шаҳри Ҳ., Ҷамоати деҳоти М., деҳаи Ҳ. эътироф карда шудааст.

Омӯзиши маводҳои парвандаи мазкур нишон дод, ки камбудиҳои дар боло овардашуда, ба монанди ба баррасии парванда ҷалб накардани намояндагони Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, Мақомоти ваколатдори давлатии батанзимдарории муносибатҳои вобаста ба замин ва сохторҳои маҳаллии он, корхонаи фаръии бақайдгирии техникӣ ва дигар шахсони манфиатдор, аъзоёни оилаи ба балоғат расидаи аризадиханда дида мешавад.

Камбудии ёдрасшуда бо парвандаи граждани №3-89/19 вобаста бо аризаи И.Ҳ. дар бораи эътирофи соҳибмулкӣ ба сохтмони истироҳатгоҳ чой дорад. Аз маводҳои парванда дида мешавад, ки баррасии парванда ба рӯзи 31 январи соли 2019 таъин карда шуда, бинобар ҳозир нагардидани аризадиханда ва намояндаи Мақомоти

ичроияи ҳокимияти давлатии шаҳри В. баррасии парванда ба рӯзи 07 феввали соли 2019 соати 11.00 мавқуф гузошта шудааст. Аз хабарномаи №554 аз 06 феввали соли 2019 дида мешавад, ки намояндаи Мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии шаҳри В. бо ваколатнома ба баррасии парванда ба рӯзи дигар, яъне 07 феввали соли 2019 соати 11.00 ҳозир гардад. Парванда танҳо бо иштироки аризадиханда баррасӣ гардидааст.

Айнан чунин камбудӣ бо парвандаи №2-335/18, ки бо ҳалномаи суди ноҳияи С. аз 29 март соли 2018 аризаи Б.Т.Д. дар шахсияти намояндаи ваколатдораш Б.А. дар бораи эътирофи ҳуқуқи моликият ба сохтмони худсарона қонеъ карда шудааст, дида мешавад. Дар ҳолати мазкур Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии ноҳияи С. ва аъзоёни оилаи ба балоғат расидаи аризадиханда умуман ба баррасии парванда ҷалб карда нашудаанд.

Мисоли дигар, ба баррасии парванда ҷалб карда нашудани аъзоёни оилаи ба балоғат расидаи аризадиханда боз бо парвандаи №3-116/18, ки бо ҳалномаи суди шаҳри П. аз 19 январи соли 2018 аризаи Ҳ.А.Х. оиди эътирофи ҳуқуқи моликият ба сохтмони худсарона қонеъ шудааст, дида мешавад. Аз протоколи маҷлиси судӣ бармеояд, ки аризадиханда Ҳ.А.Х. таваллудаш соли 1968, оиладор ва соҳиби 4 нафар фарзанд мебошад, вале шахсони дар боло зикршуда ба баррасии парванда ҷалб карда нашудаанд.

Инчунин, аз парвандаи граждании №2-473/18 дида мешавад, ки бо ҳалномаи суди дар боло зикршуда аз 20 июли соли 2018 аризаи А.Р.И. дар бораи эътирофи ҳуқуқи моликият ба сохтмони худсарона қонеъ карда шудааст, ҷой дорад. Зеро дар ҳолати мазкур намояндагони мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, мақомоти ваколатдори давлатии батанзимдарории муносибатҳои вобаста ба заминро ба парванда ҷалб накарда, ҳамсари аризадиханда А.Ҳ.С.-ро ба сифати шоҳид пурсида

шудааст, ки бо ин ҳуқуқ ва манфиатҳои ӯ ба назар гирифта нашудааст.

Тибқи талаботи банди 10-и қарори Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 23 ноябри соли 2012 таҳти №14 (бо тағйиру иловаҳо аз 12 июни соли 2014, №4) «Дар бораи татбиқи қонунгузорӣ оид ба баъзе масъалаҳо, ки дар таҷрибаи судӣ ҳангоми баррасӣ ва ҳалли парвандаҳо марбут ба эътирофи ҳуқуқи моликият ба сохтмони худсарона ба миён меоянд» агар муайян гардад, ки шахси ғавтида дар давраи қайди ҳаёт буданаш дар қитъаи замини ба ӯ мутобиқи тартиби пешбининамудаи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон барои чунин мақсад додашуда сохтмони худсарона бунёд намудааст, он гоҳ масъала чихати эътироф намудани ҳуқуқи моликият ба чунин сохтмон аз тарафи суд дар асоси аризаи (аризаи даъвогии) шахсони манфиатдор бо тартиби муайяннамудаи боби 28 КМГ, ки муқаррар намудани ҳолатҳои дорои аҳамияти ҳуқуқиро ба танзим медарорад, баррасӣ ва ҳал карда мешавад.

Бо ҳалномаи суди шахри П. аз 10 майи соли 2018 аризаи намояндаи ваколатдори К.З. – Ё.Ҳ.Т. оиди эътирофи ҳуқуқи моликият ба сохтмони худсарона сохташуда ба марҳум К.Н.Н. эътироф карда шудааст. Вале бархилофи талаботи қарори Пленуми мазкур парванда бо тартиби муайяннамудаи боби 28 КМГ, ки муқаррар намудани ҳолатҳои дорои аҳамияти ҳуқуқиро ба танзим медарорад, баррасӣ ва ҳал карда нашудааст, яъне ҳолати (далели) эътироф намудани соҳибмулкӣ ба ҳонаи истиқоматии худсарона сохташуда эътироф карда нашуда, балки ҳуқуқи марҳум К.Н.Н. ба ҳонаи истиқоматии худсарона сохташуда эътироф шудааст.

Чунин камбудӣ бо парвандаи граждании №3-51/19 марбут бо аризаи Ҳ.А.С. дар бораи эътирофи ҳуқуқи

моликият ба биноҳои худсарона сохташуда ба шахси вафотёфта, аз ҷониби суди шаҳри П. роҳ дода шудааст.

Тибқи талаботи сархати 1 моддаи 21 Кодекси замини Ҷумҳурии Тоҷикистон заминистифодабарандагон уҳдадоранд заминро мувофиқи мақсад ва шартҳои муайяншуда истифода баранд.

А.Ҳ.И. ба суд бо ариза дар бораи эътирофи ҳуқуқи моликият ба биноҳои худсарона сохташудаи ҶДММ «20 солагии Истиклолияти Тоҷикистон» бо он асос мурочиат намудааст, ки дар асоси қарори раиси шаҳри Ҳ. аз 22 июли соли 2013 ба Ҷамъияти мазкур қитъаи замин барои истеҳсоли маҳсулоти кишоварзӣ аз ҳисоби заминҳои хоҷагии деҳқонии «Калинин» воқеъ дар шаҳри Ҳ., Ҷамоати деҳоти М. дар майдони 524,83 га, аз он замини қорами обӣ 283,89 га, боғи обӣ 10,0 га, чарогоҳ 6,79 га, зери ҷуйбору канал 101,11 га, зери роҳҳо 79,80 га, дигар заминҳо 37,50 ва зери сохтмонҳо 5,74 га вобаста қарда шуда, қитъаи замини мазкур бо сертификати ҳуқуқи истифодаи замин дараҷаи А №0409866 аз 06 сентябри соли 2013 таъмин қарда шудааст.

ҶДММ «20 солагии Истиклолияти Тоҷикистон» ҳамчун шахси ҳуқуқӣ дар Баҳши бақайдгирии давлатии шахсони ҳуқуқӣ ва соҳибкорони инфиродӣ дар шаҳри Ҳ. таҳти роҳбарии ӯ бо муайян намудани ҳаҷми муассис дар сармояи оинномавӣ ба С.У.Ҳ. 11,429 %, ба А.Ҳ.И. 77,43% ва ба М.С.А. 11,429% аз 27 июни соли 2010 ба қайди давлатӣ гирифта шуда, 31 майи соли 2011 оинномаи ҶДММ «20 солагии Истиклолияти Тоҷикистон»-ро тасдиқ намуда, аз ҷониби Кумитаи андозӣ назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон шаходатнома дар бораи бақайдгирии давлатӣ аз 02 июни соли 2011 таҳти №0910004123 дода шудааст.

Аз суд пурсидааст, ки ҳуқуқи соҳибмулкӣ биноҳои худсарона сохташудаи ҶДММ «20 солагии Истиклолияти

Тоҷикистон», воқеъ дар шаҳри Ҳ., Ҷамоати деҳоти М., деҳаи М., ки масоҳати умумии сохтмонаш 6075,0 метри мураббаро ташкил медиҳад, эътироф карда шавад.

Бо ҳалномаи суди шаҳри Ҳ. аз 16 майи соли 2018 ариза қонё карда шуда, ҳуқуқи соҳибмулкӣ биноҳои худсарона сохташудаи ҚДММ «20 солагии Истиқлолияти Тоҷикистон», воқеъ дар шаҳри Ҳ., Ҷамоати деҳоти М., деҳаи М., ки масоҳати умумии сохтмонаш 6075,0 метри мураббаро ташкил медиҳад, эътироф карда шудааст.

Қарори Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии шаҳри Ҳ. дар бораи ҷудо намудани қитъаи замин ҷиҳати сохтмони бино дар парванда дида намешавад.

Тибқи банди 12-и қарори Пленуми Суди Олӣ дар қисми хулосавии ҳалнома бояд суроға (маҳалли ҷойгиршавии сохтмони худсарона, номгӯй ва таъиноти он, масоҳати умумӣ аз ҷумла, масоҳати зери сохтмон, масоҳати зист, андозаи ҳуҷраҳои он, иншоотҳои ёрирасон, масоҳати қитъаи замин, ки дар он иншоотҳо бунёд шудаанд ва ғайраҳо нишон дода шаванд.

Омӯзиши парвандаҳои категорияи мазкур нишон дод, ки дар баъзе ҳолатҳо аз ҷониби судҳо дар қисми хулосавии ҳалномаҳо масоҳати қитъаи замин, ки дар он иншоотҳо бунёд шудаанд, дарҷ карда намешавад.

Масалан, бо ҳалномаи суди шаҳри Ҳ. аз 27 сентябри соли 2018 аризаи Д.У.Ҷ. қонё гардонида шуда, вале дар қисми хулосавии ҳалнома қитъаи замин, ки дар он манзили истиқоматии худсарона сохта шудааст, нишон дода нашудааст.

Айнан чунин камбудӣ бо парвандаи граждании №2-473/18 марбут ба аризаи А.Р.И. дар бораи эътирофи ҳуқуқи моликият ба сохтмони худсарона қонё карда шудааст, ҷой дорад.

Р.М. оид ба эътирофи ҳуқуқи моликият ба манзили истиқоматӣ ба номи марҳум модараш Ш.Ш. бо он асос ба

суди ноҳияи И. ариза пешниҳод кардааст, ки хонаи истиқоматӣ воқеъ дар ноҳияи И., Ҷамоати деҳоти Р., деҳаи С. буда, он соли 1976 сохта шудааст. Бинобар надонистани қонун хонаи мазкур ҳуҷҷатгузорӣ карда нашудааст. Баъди вафоти модараш ҳамчун ворис манзилро қабул кардааст. Аммо аз сабаби ҳуҷҷати ҳуқуқмуайянкунанда надоштан, идораи нотариалии давлатӣ ба ӯ шаҳодатномаи қабули мерос дар асоси қонун надода, тавсия додааст, ки ба суд муроҷиат намояд. Бинобар ин аз суд хоҳиш кардааст, ки аризааш қонеъ карда шавад.

Бо ҳалномаи суди ноҳияи И. аз 27 феввали соли 2019 аризаи Раҳимбеков Маҳрамбек қонеъ карда шудааст. Аммо дар қабати парвандаи мазкур ҳуҷҷати ҳуқуқмуайянкунанда, ки қитъаи замин мутобиқи тартиби пешбининамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон барои сохтмони иморат ба марҳум Ш.Ш. дода шуда бошад, мавҷуд нест.

Ё, аризаи М.С. дар бораи оиди эътирофи ҳуқуқи моликият ба манзили худсарона сохташудаи шавҳараш-Н.Р. воқеъ дар ноҳияи И., кӯчаи А., бо ҳалномаи суди ноҳияи И. аз 19 феввали соли 2019 қонеъ карда шудааст. Дар ин парванда низ ҳуҷҷати ҳуқуқмуайянкунанда, ки қитъаи замин мутобиқи тартиби пешбининамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон барои сохтмони иморат ба марҳум Н.Р. ҷудо шуда бошад, дида намешавад.

Бо ҳалномаи суди ноҳияи И. аз 3 июли соли 2019 аризаи А.А.Ғ. оид ба эътирофи ҳуқуқи моликият ба манзили истиқоматӣ ба номи марҳум падараш А.А. қонеъ карда шуда, ҳуқуқи моликии марҳум А.А. ба манзили истиқоматӣ дар қитъаи замини 0,12 га эътироф карда шудааст. Мувофиқи фармони совхозии ба номи Ленини ноҳияи И. аз 18 декабри соли 1981 ба андозаи 0,03 га қитъаи замин ба номи марҳум А.А. барои сохтмони хонаи истиқоматӣ дода шудааст. Ҳарчанд тибқи маълумотномаи

Ҷамоати деҳоти В. аз 25 сентябри соли 208 ва шиносномаи техникии манзили мазкур қитъаи замини марҳум А.А. 0,12 га нишон дода шудааст, дигар ҳуччати ҳуқуқмуайянкунанда, ки қитъаи замин ба андозаи 0,12 га мутобиқи тартиби пешбининамудаи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон барои сохтмони иморат ба марҳум А.А. ҷудо шудааст, дар парванда мавҷуд нест.

Бархилофи талаботи моддаи 135 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷониби судьяи суди ноҳияи Р. аризаи Р.Н. дар бораи эътирофи соҳибмулкӣ ба сохтмони худсарона бе пардохти боҷи далағӣ ба маблағи 250 сомонӣ ва бе сертификати ҳуқуқи истифодаи замин ба истеҳсолоти суд қабул гардида, баррасӣ карда шудааст.

Аризаи И.С. дар бораи эътирофи соҳибмулкӣ ба сохтмони худсарона бе пардохти боҷи далағӣ ба маблағи 300 сомонӣ ба истеҳсолоти суди ноҳияи Р. қабул гардида, мавриди баррасӣ қарор дода шудааст. Айнан бо ҳамингуна камбуди аз ҷониби судьяи суди ноҳияи Ҷ. парванда аз рӯи аризаи Т.Х. баррасӣ карда шудааст.

Парвандаи граждани №2-19 аз рӯи аризаи Н.М. ва парвандаи граждани №2-242-18 аз рӯи аризаи Қ.Р. дар бораи эътирофи соҳибмулкӣ ба сохтмони худсарона, аз ҷониби судья ин аризаҳо бе сертификати ҳуқуқи истифодаи замин ба истеҳсолоти суд қабул гардида, баррасӣ ва ҳал карда шудааст.

Инчунин муайян карда шуд, ки оид ба парвандаи Қ.Р. аз ҷониби судья ба кашолкорихо роҳ дода шуда, 19 январи соли 2018 ташхиси судӣ таъин гардида, гарчанде таъиноти суд ба иҷро нарасонида шуда бошад ҳам, пас аз шаш моҳ, яъне 06 июни соли 2018 суд парвандаро баррасӣ намуда, ҳалнома қабул кардааст.

Тибқи талаботи қисмҳои 1, 2 моддаи 150 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон судья баъди қабули ариза ҷиҳати омодагии парванда ба муҳокимаи судӣ таъинот қабул

мекунад ва амалеро, ки тарафҳо, шахсони дигари иштирокчии парванда бояд анҷом диҳанд, муҳлати иҷрои ин амалҳоро барои таъмини баррасии саривақтии парванда ва ҳалли дурусти он зикр менамояд.

Омодасозии парванда ба муҳокимаи судӣ нисбат ба ҳар як парвандаи граждани ҳатмӣ буда, аз ҷониби судя бо иштироки шахсони иштирокчии парванда ва намояндагони онҳо анҷом дода мешавад.

Гарчанде аз ҷониби судя вобаста ба аризаҳои таъинотҳои омодасозӣ қабул карда шуда бошад ҳам, дар баъзе ҳолатҳо онҳо рӯякӣ таҳия дода шуда, омодасозии парванда тибқи қонуни мурофиаи граждани дуруст ба роҳ монда нашудааст.

И.С. ҳамчун ворис дар намояндагии А.А. дар бораи эътирофи соҳибмулкӣ ба соҳтмони худсарона манзили истиқомати марҳум бародараш И.С. дар масоҳати умумии 236,4м.м. ба суд бо ариза муроҷиат намудааст.

Аз ҷониби судяи суди ноҳияи Р. аризаи мазкур бе пардохти бочи давлатӣ ва сертификати ҳуқуқи истифодаи замин 22 октябри соли 2018 ба истехсолоти суд қабул карда шуда, санаи ҳамин рӯз яъне 22 октябри соли 2018 таъиноти омодасозии парванда ба муҳокимаи судӣ қабул гардидааст. Дар таъинот ба тариқи умумӣ дарҷ гардидааст, ки тарафҳо барои гузаронидани суҳбат ба суд даъват карда шаванд, ба шахсони манфиатдор нусхаи ариза супорида далелҳои иловагӣ, рӯйхати шохидон ва норозигиашонро ба суд пешниҳод намоянд.

Аммо ба ягон мақомоти дахлдор ва шахсони манфиатдор нусхаи ариза супорида нашудааст.

Инчунин бо ҳуҷжатҳои тасдиқкунанда муайян карда нашудааст, ки оё дар ҳақиқат И.С. бародари И.С. ба ҳисоб рафта, марҳум И.С. дигар ворисон надорад.

Омодасозии парванда ба итмом нарасида, аз ҷониби судя 29 октябри соли 2018 таъиноти суд оид ба таъини

парванда дар маҷлиси судӣ ба рӯзи 02 ноябри соли 2018 қабул карда шудааст. Суд шитобкорона дар давоми 10 рӯз яъне санаи 02 ноябри соли 2018 парвандаро беиштироки намояндагони мақомотҳои дахлдор ва шахсони манфиатдор баррасӣ намуда, танҳо бо як баёноти намоянда А.А.Х. маҳдуд шуда, бо ҳалнома аризаи И.С.-ро қонё кардааст.

Айнан бо ҳамин гуна камбудҳои муурофиавӣ ҷойдошта аз ҷониби судьяи суди ноҳияи В. парвандаи граждани аз рӯи аризаи М.Ш. баррасӣ гардида, ҳалнома қабул карда шудааст.

Зимни омӯзиши парвандаҳо аз ҷониби судьяҳо ҳолатҳои шитобкорона бо вайрон намудани қонуни муурофиавии граждани баррасӣ намудани парвандаҳо мушоҳида карда шуд.

Мисол: №3-1278/18 Ҷ.А. шахрванди Федератсияи Россия дар намояндагии Ҷ.Р.А. оид ба эътирофи ҳуқуқи соҳибмулкӣ ба сохтмони худсарона сохташуда, манзили истиқоматӣ воқеъ дар ноҳияи Р., Ҷамоати деҳоти С., деҳаи К. ба суд бо ариза муруҷиат намудааст.

Бо таъиноти суд аз 07 декабри соли 2018 оид ба аризаи мазкур парвандаи граждани оғоз карда шуда, дар як вақт бо ҳамин рӯз таъиноти оморасозии парванда ба муҳокимаи судӣ қабул карда шудааст.

Омӯзиши парванда нишон дод, ки арзиши манзили истиқомати худсарона 60000 сомониро ташкил дода, маблағи бочи давлатӣ 300 сомониро ташкил медиҳад. Аммо аз ҷониби Ҷ.А. ҳамагӣ 20 сомони бочи давлатӣ пардохт карда шудааст.

Аз вақлатномаи додаи Ҷ.А. ба номи Ҷ.Р.А. аз 04 сентябри соли 2017 муайян нест, ки намоянда дар мақомотҳои судии кадом давлат ҳуқуқҳои Ҷ.А.-ро ҳимоя мекунад.

Инчунин омӯзиши парванда нишон дод, ки гарчанде ҳамаи хулосаҳои додаи мақомотҳои дахлдор дар соли 2015 дода шуда бошад ҳам суд пас аз гузашти се сол ин ҳолатҳоро насанҷида, дар давоми як ҳафта яъне рӯзи 14 декабри соли 2018 парвандаро танҳо бо иштироки намоянда Қ.Р. баррасӣ намуда, бе иштироки намояндагони дигар мақомотҳо ҳалнома қабул намудааст.

Ҳамчунин омӯзиши парвандаҳо нишон дод, аз ҷониби судьяҳо ҳангоми қабули ҳалномаҳои судӣ оид ба парвандаҳои зикргардида дар баъзе мавридҳо ба камбудию норасоӣҳо роҳ дода шуда, на дар ҳама ҳолат талаботи моддаҳои 200-202 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон ва банди 13 Қарори Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон №4 аз 23 ноябри соли 2012 «Дар бораи татбиқи қонунгузорӣ оид ба баъзе масъалаҳои, ки дар таҷрибаи судӣ ҳангоми баррасии парвандаҳо марбут ба эътирофи ҳуқуқӣ моликият ба сохтмони худсарона ба миён меоянд» риоя карда мешаванд.

Бо ҳалномаи суди ноҳияи Ф. аз 20 августи соли 2018 аризаи М.Ф. дар бораи эътирофи далели соҳибмулки нисбат ба манзили истиқоматӣ в иншооти ёрирасон қонеъ карда шудааст.

Аз ҷониби судья ҳангоми қабули ҳалнома дар қисми хулосавии он масоҳати қитъаи замин, ки дар он сохтмони худсарона ба анҷом расонида шудааст, дарҷ карда нашудааст.

Аз ҷониби судьяи суди ноҳияи Р. ҳангоми қабули ҳалнома оид ба парвандаи граждани аз рӯи аризаи М.Ҷ. айнан дар бораи эътирофи соҳибмулкӣ ба сохтмони худсарона низ ба чунин камбудӣ роҳ дода шудааст.

Дар асоси талаботи қисмҳои 1 ва 2 моддаи 232 КГ Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҳуқуқи моликият ҳуқуқи қонунан эътирофгардида ва ҳифзшавандаи субъект тибқи салоҳдиди худ соҳибӣ, истифода ва ихтиёрдорӣ намудани

молу мулкаш буда, ҳолати соҳибият дар имконияти ҳукуки таъминшударо ҳақиқатан татбиқ гардидани моликияти ҳукуки молу мулк, истифодаи молу мулк дар имконияти қонунан аз молу мулк ба даст овардани ҳосиятҳои табиӣи фоидаҳои он ва ҳамчунин аз он фоида гирифтани ва ихтиёрдорӣ дар имконияти аз ҷиҳати ҳукуқӣ таъминшудаи муайян намудани тақдирҳои ҳукуки молу мулк ифода мегарданд.

Мавҷуд набудани яке аз аломатҳои мазкур нисбат ба шахсе, ки молу мулк дар соҳибиаш мебошад, ҳукуки моликиятро нисбат ба ӯ ба миён намеорад ва ҳолати мазкур асос барои бақайдгариҳои давлатӣ ҳамчун моликияти шахсӣ намегардад.

Новобаста аз талаботҳои меъёрҳои ҳукуқҳои моддӣ дар боло зикргардида, судҳо ҳолати соҳибӣ ва истифодабарии шахсро нисбат ба молу мулк дар асоси талаботи моддаи 269 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда, қарор қабул менамоянд.

Ҳолати мазкур аз нодуруст тавзеҳ додан ва татбиқ гардидани меъёрҳои меъёрҳои ҳукуқҳои моддӣ мувофиқи дар таҷрибаи судӣ доир ба даст овардани ҳукуки моликият нисбат ба соҳтмони худсарона сохташуда далолат медиҳад.

Ҳолати мазкур аз омӯзиши парвандаи граждани бо аризаи Ё.Р. оид ба муқаррар намудани ҳолати соҳибӣ ва истифодаи молу мулки ғайриманқул, бо парвандаи граждани бо аризаи Б.М.М. оид ба муқаррар намудани ҳолати соҳибӣ ва истифодаи молу мулки ғайриманқул, аризаи М.А., аризаи Ҳ.Р.Н., аризаи С.Х.А. муайян карда шуданд.

Бо халномаи суди ноҳияи Б. аз 6 сентябри соли 2019 аризаи Н.Ю. дар бораи эътирофи ҳукуки моликият ба соҳтмони худсарона қонеъ карда шуда, ҳукуки моликияти марҳум Н.Ю.М. нисбат ба манзили истиқоматӣ воқеъ дар

ноҳияи Б., Ҷамоати деҳотӣ У., кӯчаи Л., хонаи 15 эътироф карда шудааст.

Аммо, аз маводҳои парванда дида мешавад, ки қитъаи замини тахти истифодаи ин хонаи истиқоматӣ буда, ба марҳум Н.Ю.М. мутобиқи тартиби пешбиниамудаи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ин шахс барои сохтмони иморат дода нашудааст.

Ҳамзамон ба маводи парванда сертификати ҳуқуқи истифодаи замин аз 27 декабри соли 2016, №А1110 ба номи Н.Ф. нисбат ба қитъаи замини тахти истифодаи манзили истиқоматӣ воқеъ дар ноҳияи Б., Ҷамоати деҳоти У., кӯчаи Л., хонаи 15 замима гардида, суд дахлдории ин ҳуҷҷатро ба ариза муайян накардааст. Н.Ф. санаи 24 январӣ соли 2012 вафот намудааст.

Ё бо ҳалномаи суди ноҳияи Б. аз 3 октябри соли 2019 аризаи Д.А. қоненъ карда шуда, ҳуқуқи моликии ӯ нисбат ба хонаи сохтмони худсарона сохташуда воқеъ дар ноҳияи Б., Ҷамоати деҳоти Ё., кӯчаи Ш., хонаи 19 эътироф карда шудааст. Аммо дар парванда ҳуҷҷати тасдиқкунандаи ҳуқуқи истифодаи замин мавҷуд набуда, суд ба ин ҳолат баҳои ҳуқуқӣ наҷодааст.

Мутобиқи талаботи сархати дуҷуми банди 9 Қарори Пленум ҳамзамон, дар ҳолатҳои зарурӣ чиҳати тавзеҳи масъалаҳои хангоми баррасии парванда бамиёномада, ки донишҳои махсусро дар соҳаи илм, санъат, техника ё касбҳои мухталиф тақозо мекунад, суд бо ташаббуси худ ё тибқи дархости тарафҳо ё дигар шахсони иштирокчию парванда экспертиза ва барои гузаронидани он коршиносии судиро таъин намуда, дар ин бора таъинот қабул мекунад (қисми 1-и моддаи 82 КМГ).

Аризадиханда А.Ғ. бо ариза оид ба эътирофи ҳуқуқи соҳибмулки ба суди ноҳияи Б. мурочиат намуда, хоҳиш намудааст, ки ҳолати соҳибмулкии марҳум модараш Б.М.М. нисбат ба сохтмони худсарона сохташудаи

манзили истиқоматӣ воқеъ дар ноҳияи Б., Ҷамоати дехоти У., кӯчаи А., хонаи 27 иборат аз литерҳои 1А-1х/п, 2А-1х/х, 3Г-1/п, 4Г-1/х, 5Г-1/х ва :Г-1/х эътироф карда шавад.

Аз қарори Маҷлиси намояндагони колхозчиёни собиқ колхозии У., ноҳияи Х. аз 30 январи соли 1989, №1 дида мешавад, ки ба марҳум Б.М.М. қитъаи замини наздихавлигӣ дар ҳаҷми 0,06 га вобаста карда шудааст.

Тибқи ҳулосаи Бахши меъморӣ ва шаҳрсозии Мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии ноҳияи Б. аз 31 майи соли 2019, №131 ва маълумотҳои шиносномаи техникаи иншооти мазкур воқеъан таҳти истифодаи сохтмони худсаронаи сохташуда 1490,0 м.м. қитъаи замин буда, аз ин ҳисоб 890,0 м.м. худсарона ишғол карда шудааст.

Суд ба ин ҳолат баҳои ҳуқуқӣ надода, муайян накардааст, ки иншоотҳои дар боло зикргардида дар кадом қисмати қитъаи замини воқеъан таҳти истифодаи марҳум Б.М.М. ва аризадиҳанда А.Ғ. қарордошта сохта шудааст. Суд барои муайян намудани ин ҳолат экспертизаи дахлдор накардааст.

Омӯзиши баъзе аз парвандаҳо муайян намуд, ки судяҳо талаботҳои бандҳои 6 ва 9-и Қарори Пленумро мавриди иҷро қарор надода, ба талаботи лоиҳа ва ба нақшагирӣ, қоидаҳои меъморӣ ва шаҳрсозӣ ободонии маҳал, нигоҳдории қитъаҳои ҳамхудуд мувофиқат кардан ё накардани сохтмон, меъёрҳои қоидаҳои зидди сӯхтор ва ғайра риоя гардиданро насанҷида, асосҳои ҳуқуқи истифодаи қитъаи замин, ки дар он сохтмони худсарона бунёд шудааст муайян накарда, бе ҳулосаҳои мақоми ваколатдори давлатии батанзимдарории муносибатҳои мазкур парвандаро баррасӣ намуда, аризаи пешниҳодшударо бармаҳал қонеъ намудаанд.

Мисол, бо ҳалномаи суди ноҳияи И. аз 12 сентябри соли 2018 аризаи О.И.В. қонеъ карда шуда, ҳуқуқи

моликии ӯ нисбат ба сохтмони худсарона-манзили истиқоматӣ воқеъ дар шаҳри Д., кӯчаи Н., хонаи №15 эътироф карда шудааст.

Аз маводи парванда дида мешавад, ки ба суд хулосаҳои мақоми ваколатдори давлатии батанзимдарории муносибатҳои вобаста ба замин, мақомоти маҳаллии меъморӣ ва шаҳрсозӣ, ҳифзи муҳити зист ва дигар мақомотҳои дахлдор (зиддисӯхторӣ, экологӣ, шабакаи барқӣ, обу корезӣ, алоқа) бобати дар ҳолатҳои дахлдори техникӣ буда, ба талаботи санитария эпидемиологӣ, зиддисӯхторӣ, экологӣ, меъмория эстетикӣ қарор доштани сохтмони худсарона, инчунин ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунан ҳифзшавандаи дигар шахсонро вайрон накардани ин сохтмон, ё ба ҳаёт ва саломатии онҳо ё бехатарии иншооти дар атрофи ин сохтмон ҷойгиршуда таҳдид нанамудани он, ки ба тариқи дахлдор тартиб дода шуда пешниҳод нагардида, намояндаҳои мақомоти мазкур ба суд ҷалб карда нашудаанд.

Суд муқаррар намудани ҳамаи ҳолатҳои қор бармаҳал ба хулоса омадааст, ки иншооти мазкур ба ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунан ҳифзшавандаи дигар шахсонро вайрон намекунад ё ба ҳаёт ва саломатии онҳо ё бехатарии иншооти дар атрофи ин сохтмон ҷойгиршуда таҳдид ба миён наовардааст.

Ё суди ноҳияи Ш. бо халнома аз 19 марти соли 2019 аризаи С.С.М. дар бораи эътирофи ҳуқуқи соҳибмулкӣ қонунан намуда, ба он ҳолат баҳои ҳуқуқӣ надодааст, ки Қумитаи идораи замини шаҳри Д. ва Сарраёсати меъморӣ ва шаҳрсозии шаҳри Д. доир ба вайрон гардидани ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунан ҳифзшавандаи дигар шахсон, таҳдиди ба миён омадан ба ҳаёт ва саломатии дигар ашхос ё бехатарии иншооти дар атрофи ин сохтмон ҷойгиршуда дар натиҷаи сохтмони иншооти худсарона ва ҳолати ҷой

доштан ё надоштани қитъаи замини худсарона ишғол гардида, маълумот надодаанд.

Чунин ҳолат дар парвандаҳои граждани дар бораи эътирофи ҳуқуқи соҳибмулкӣ бо аризаҳои К.С.А., аризаи З.Т.У., аризаи Қ.С. низ муайян карда шуд.

Ё ин ки, новобаста аз он ки доир ба аризаи Р.М.К. дар бораи эътирофи ҳуқуқи соҳибмулкӣ ба суд маълумот доир ба мутобиқ будани иншоот ба қоидаҳои меъмеорию шаҳрсозӣ ва заминсозӣ пешниҳод нашуда, масъалаи ба парванда ҳамроҳ шудани намояндагони Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, Мақомоти ваколатдори давлатии батанзимдарории муносибатҳои вобаста ба замин ва сохторҳои маҳаллии он, корхонаи фаръии бақайдгирии техникӣ ва дигар шахсони манфиатдорро ҳал нагардидааст, суди ноҳияи И. бо ҳалнома аз 14 октябри соли 2019 аризаи мазкурро қонё намудааст.

Ҳангоми баррасии парвандаи граждани дар бораи эътирофи ҳуқуқи соҳибмулкӣ бо аризаи Б.З. низ ба чунин камбудӣ роҳ дода шудааст.

Ҳамзамон, дар парвандаҳои дар боло зикргардида новобаста аз он ки иншоотҳои худсарона сохташуда дар минтақаҳои аз яқум то сеюми нақшаи генералии шаҳри Д. чойгир гардида, дар мавзеи мазкур бояд биноҳои баланошонаи гуногун сохта шуда, аз чониби Сарраёсати меъморӣ ва шаҳрсозии шаҳри Д. додани хулоса чихати муайян намудани ҳолати техникий иншооти сохтмони худсарона сохташуда рад карда шудааст, судҳо аризаҳоро доир ба ин категорияи првандаҳо қонё намудаанд.

Ҳолати мазкур дар парвандаҳои граждани суди ноҳияи И. дар бораи эътирофи ҳуқуқи соҳибмулкӣ бо аризаи К.С.Т., аризаи Х.Ф., аризаи М.М.М., М.А.К., аризаи Д.З.Ш., аризаи Х.Б., аризаи П.М. ва ғайра низ дида мешавад.

Масъалаҳо доир ба оmodасозии парванда ба муҳокимаи судӣ бо боби 14-и КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон ба танзим дароварда шудааст. Аз ҷумла яке аз вазифаҳои оmodасозии парванда ба муҳокимаи судӣ аз муайян намудани қонуне, ки бояд ҳангоми ҳалли парванда ва муқаррар намудани муносибатҳои ҳуқуқии тарафҳо ба роҳбарӣ гирифта шавад, аниқ намудани ҳолатҳои воқеие, ки барои ҳалли дурусти парванда аҳамият доранд ва ҳалли масъалаҳо оид ба ҳайати шахсони иштирокчии парванда ва дигар иштирокчиёни муҳофиза иборат буда, судя дар ин марҳилаи муҳофизавӣ бояд аризадихандаро оид ба моҳияти талаботи пешниҳоднамудааш пурсида, ба ӯ ва шахсони манфиатдор ҳуқуқ ва уҳдадорихои муҳофизавиашонро тавзеҳ дода, масъалаи ба парванда ҳамроҳ шудани шахсони манфиатдорро ҳал намуда, экспертиза ва барои гузаронидани он қарордиҳиро судиро таъин намуда, инчунин масъалаҳои ба муҳофиза ҷалб намудани мутахассисро ҳал намояд.

Бархилофи талаботҳои меъёрҳои ҳуқуқҳои муҳофизавии дар боло зикргардида доир ба парвандаи граждани бо аризаи П.Н.С. дар бораи эътирофи ҳуқуқи соҳибмулкӣ, судя талаботҳои моддаи 153 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистонро оид ба амали судя ҳангоми оmodасозии парванда ба муҳокимаи судӣ ба иҷро нарасонида, бо дастрасии моддаҳои 150 ва 152 ҳамин Кодекс танҳо ба аризадиханда тавсия додааст, ки метавонад дар хусуси талаби далелҳо ба суд дархост пешниҳод намояд.

Ҳолати мазкур аз ба тариқи рӯякӣ гузаронида шудани марҳилаи оmodасозии парванда ба муҳокимаи судӣ шаҳодат медиҳад.

Ё ин ки, бо ҳалномаи суди ноҳияи И. аз 29 декабри соли 2017 аризаи Э.Н.А. ва Ҳ.Ҳ.Н. қонун қарда шуда, ҳуқуқи соҳибмулкӣ Э.Н.А. нисбат ба иншооти Маркази савдо воқеъ дар шаҳри Д., кӯчаи С.-20 ва ҳуқуқи

соҳимбулкии Ҳ.Ҳ.И. нисбат ба тарабхона воқеъ дар ҳамин суроға эътироф карда шуда, парванда бо воситаи намояндаи аризадиҳандаҳо баррасӣ шудааст.

Аз маводи парванда дида намешавад, ки судя хангоми оmodасозии парванда ба муҳокимаи судӣ аризадиҳандагон ва ё намояндаи онҳоро оид ба моҳияти талаботи пешниҳоднамудааш пурсида, масъалаи ба парванда ҳамроҳ шудани шахсони манфиатдорро ҳал намуда, доир ба муайян намудани шахсияти аризадиҳандагон чора аншедида бошад.

Зеро доир ба хусусияти объекти баррасии парвандаи граждании мазкур, самти фаъолияти кории аризадиҳандагон барои муайян намудани тобъияти идоравии баррасии парвандаи мазкур алоқамандӣ дорад.

Ҳамзамон, тибқи талаботи банди 7-и Қарори Пленум зимни оmodасозии парванда ба муҳокимаи судӣ, судя бояд масъалаи ба парванда ҳамроҳ шудани намояндагони Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, Мақомоти ваколатдори давлатии батанзимдарории муносибатҳои вобаста ба замин ва сохторҳои маҳаллии он, корхонаи фаръии бақайдгирии техникӣ ва дигар шахсони манфиатдорро ҳал намояд.

Аммо омузиши таҷрибаи ин категорияи парвандаҳо муайян намуд, ки муқаррароти мазкури Қарори Пленум мадди назар карда шуда, судҳо масъалаи ба парванда ҳамроҳ шудани намояндагони Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, Мақомоти ваколатдори давлатии батанзимдарории муносибатҳои вобаста ба замин ва сохторҳои маҳаллии он, корхонаи фаръии бақайдгирии техникӣ ва дигар шахсони манфиатдорро ҳал накарда, парвандаро бе иштироки онҳо баррасӣ мекунанд.

Миисол дар баррасии парвандаи граждани бо аризаи Б.З. оид ба эътирофи ҳуқуқи соҳибмулкӣ, парвандаи граждани бо аризаи О.И.В. оид ба эътирофи ҳуқуқи

сохибмулкӣ.

Бархилофи талаботи қисми 3-и моддаи 55 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон доир ба парвандаи граждани бо аризаи Ғ.Д. дар бораи эътирофи ҳуқуқи моликият ба сохтмони худсарона сохташуда, ваколатномаи намояндаи Мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии ноҳияи Б. Ғ.Г. бо муҳри ин ташкилот тасдиқ карда нашудааст.

Чунин ҳолат дар парвандаи граждани бо аризаи Р.Н. дар бораи эътирофи ҳуқуқи сохибмулкӣ низ мушоҳида гардид, ки он аз ҷониби суди ноҳияи В. баррасӣ гардида, ваколатномаи намояндаи КДФ «Бақайдгирии молу млуки ғайриманкул» дар ноҳияи В. бо тариқи дахлдор тасдиқ карда нашудааст.

Ё ин ки бо ҳалномаи суди ноҳияи Б. аз 19 июли соли 2019 аризаи М.М. қонё карда шуда, ҳуқуқи моликии ӯ нисбат ба як қисмати сохтмони худсарона сохташудаи манзили истиқоматӣ воқеъ дар ноҳияи Б., ҷамоати деҳоти И., кӯчаи Ё., ҳонаи 14 таҳти литерҳои 2А-1/х/х, 9Г-1/х ва ҳуқуқи моликии М.М. нисбати ба қисмати дигари ин иншоот иборат аз литри 3А-1/х/х, 4А-1/х/х, 5А-1/х/х, 6А-1/х/х, 7А-1/х/х ва дигар эътироф карда шудааст.

Аз маводи парванда дида мешавад, ки М.М. бародари аризадиханда М.М. буда, шахси болиғ мебошад. М.М. пешбурди парвандаро баҳри ҳимояи ҳуқуқ ва манфиатҳои ба М.М. насупорида, аризадиханда салоҳияти намояндагӣ намудани бародари худро надоштааст. Аммо новобаста аз ин ҳолат М.М. ба манфиати М.М. бо ариза ба суд муроҷиат намудааст. Ҳол он ки ҳолати мазкур дар асоси талаботи қисми 1 сарҳати чоруми моддаи 138 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон асос барои баргардонидани аризаи мазкур мебошад. Суд ба ин ҳолатҳо баҳои ҳуқуқӣ надода, аризаро баррасӣ ва ҳалл намудааст.

Ҳамчунин, истифодабарандаи қаблии қитъаи замини

тахти истифодаи иншоотҳои мазкур М.А.-модари аризадиханда будаст, ки суд ба ин ҳолати кор низ баҳои ҳуқуқи надодааст.

Мутобиқи талаботи банди 10-и Қарори ёдрасшудаи Пленум агар муайян гардад, ки шахси ғавтида дар давраи қайди ҳаёт буданаш дар қитъаи замини ба ӯ мутобиқи тартиби пешбининамудаи қонунгузори Чумхурии Тоҷикистон барои чунин мақсад додашуда сохтмони худсарона бунёд намудааст, он гоҳ масъала чиҳати эътироф намудани ҳуқуқи моликият ба чунин сохтмон аз тарафи суд дар асоси аризаи (аризаи даъвогии) шахсони манфиатдор бо тартиби муайяннамудаи боби 28 КМГ, ки муқаррар намудани ҳолатҳои дорои аҳамияти ҳуқуқиро ба танзим мебарорад баррасӣ ва ҳалли карда мешавад.

Бархилофи талаботи мазкур доир ба парвандаи граждани бо аризаи А.А. оид ба эътирофи ҳуқуқи моликият ба сохтмони худсарона сохташуда, суд ҳуқуқи моликии марҳум Р.Б.-ро нисбат ба манзили истиқоматӣ воқеъ дар ноҳияи Б., Ҷамоати деҳоти У., кӯчаи Қ., хавлии 55-ро эътироф намудааст.

Аризадиханда Т.Ф.Б. бо ариза ба суди ноҳияи Б. муроҷиат намуда, аз суд хоҳиш намудааст, ки соҳибмулкии марҳум падараш Т.Б. нисбат ба сохтмони худсарона сохташудаи манзили истиқоматӣ воқеъ дар ноҳияи Б., Ҷамоати деҳоти Ё., кӯчаи Ҷ., хонаи 29 эътироф карда шавад. Аммо суд бархилофи талаботи қисми 3 моддаи 198 КМГ Чумхурии Тоҷикистон амал намуда, аз доираи талаботи пешниҳодшуда баромада, бо ҳалнома аз 26 сентябри соли 2018 доир ба муқаррар намудани ҳолати соҳибӣ ва истифодаи марҳум Т.Б. нисбат ба сохтмони худсаронасохташудаи дар боло зикргардида қарор қабул кардааст. Ҳол он ки тибқи муқаррароти ин меъёри ҳуқуқии мурофиавӣ, ҳалнома дар доираи талаботи пешниҳоднамуда қабул карда мешавад.

Аз маводи парвандаи граждани бо аризаи Х.Ф. дар бораи эътирофи ҳукуки соҳибмулкӣ бармеояд, ки дар асоси сертификати ҳукуки истифодаи замин аз 9 январи соли 2015, таҳти №10873 Х.Ф. дорои ҳукуки истифодаи қитъаи замин дар ҳаҷми 223 м.м. мебошад. Аммо тибқи маълумотҳои шиносномаи техникий иншооти сохтмони худсарона сохташуда воқеъ дар шаҳри Д., кӯчаи Ш., хонаи 13/1 таҳти истифодаи воқеии Х.Ф. қитъаи замин дар ҳаҷми 324,0 м.м. қарор дорад.

Новобаста аз маълумоти дар шиносномаи техникий кайд гардида доир ба ҳаҷми қитъаи замини таҳти истифодаи аризадиҳанда буда, Кумитаи идораи замини шаҳри Д. хулоса додааст, ки аз ҷониби шаҳрванд Х.Ф. худсарона ишғоли замин дида намешавад. Вале суд муҳолифати ба миён омадаро бартараф накарда, аризаро қонеъ намудааст.

Ҳолати мазкур далели он аст, ки суд талаботи моддаи 70 КМГ ҚТ сарфи назар намуда, ба он ҳолат аҳамият надодааст, ки ҳеҷ яке аз далелҳо барои суд дорои эътибори қаблан муқарраргардида намебошад. Аз ин рӯ, суд уҳдадор аст натиҷаҳои баҳодихии далелҳоро, асосҳои барои қабули баъзе далелҳо чун воситаи асосноккунии хулосаи суд қабул намуда, дигар далелҳоро суд рад кардааст, инчунин асосҳое, ки мутобиқи онҳо ба як далел нисбат ба далели дигар афзалият дода шудааст, дар ҳалнома дарҷ намояд.

Чунин ҳолат дар парвандаи граждани бо аризаи Ш.Б. дар бораи эътирофи ҳукуки соҳибмулкӣ дида мешавад, ки тибқи маводҳои он муҳолифат дар хулосаи хулосаи Маркази ҷумҳуриявии экспертизаи судӣ ва криминалистии Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, таҳти 321-1170/18 ва хулосаи Кумитаи идораи замини шаҳри Д. доир ба андозаи қитъаи замини воқеъан таҳти истифодаи аризадиҳанда ва мавҷуд будани қитъаи замини худсарона ишғол намуда, ҷой дорад. Зеро, дар асоси сертификати

хукуки истифодаи замин ва хулосаи Кумитаи идораи замини шаҳри Д. аризадиҳанда Ш.Б. дорои хукуки истифодаи дар ҳачми 145 м.м. буда, тибқи хулосаи Маркази ҷумҳуриявии экспертизаи судӣ ва криминалистии Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон бошад, масоҳати умумии қитъаи замини ӯ 180 мм.м. ташкил менамояд.

Ҳамин тавр, чамъбастии мазкур собит сохт, ки шаҳрвандон манзилҳои истиқоматӣ, истироҳатгоҳҳо, иншоотҳоро бе иҷозати дахлдор ва бидуни ҳуҷҷатҳои ҳуқуқмуайянкунанда сохта, бо истифода аз ҳуқуқҳои конституционии худ оид ба ҳифзи ҳуқуқи судӣ, дар асоси талаботи қисми 3-и моддаи 246-и КГ Ҷумҳурии Тоҷикистон ба суд дар бораи эътирофи ҳуқуқи моликият ба сохтмонҳои худсарона муроҷиат кардаанд.

Бо мақсади қорӣ намудани татбиқи яқхелаи баррасии парвандаҳои категорияи мазкур дар амалияи судӣ, таҳкими ҳамаҷонибаи сиёсати ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон марбут ба муносибатҳои ҳуқуқи граждани вобаста ба сохтмонҳои худсарона сохташуда риояи меъёрҳои ҳуқуқи моддию мурофиавӣ ва қарори Пленуми дар боло зикршуда аз ҷониби судяҳо ҳангоми баррасӣ ва ҳалли парвандаҳои категорияи мазкур ҳатмӣ мебошад.

Судҳо бояд дар назар дошта бошанд, ки моддаи 338-и КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгарии ҷиноятиро барои сохтмони худсарона дар қитъаи замини худсарона ишғолнамуда пешбинӣ гардидааст. Аз ин рӯ, ҳангоми баррасии парвандаҳои категорияи мазкур дар ҳолати ошкор гардидани аломатҳои ҷиноят чораҳои дахлдори қонуниро андешанд ва дар мавридҳои ҷойдошта таъинотҳои хусусӣ нисбат ба шахсони мансабдор ва дигар шахсони масъул қабул ва ба суроғаи онҳо ирсол намоянд.

Барои бартараф кардани камбудии ошкоргардида дар амалияи судӣ, дар қору фаъолияти мақомоти ҳокимияти давлатии худидоракунии маҳаллӣ, шахсони

мансабдор ва хизматчиёни давлатӣ оид ба чудо кардани китъаи замин, мақсаднок истифода бурдани он ва ғайраҳо чораҳо андешида, таҷрибаи ягонаи судиро таъмин намуда, баҳри муайян намудани ҳолатҳои воқеии парванда онро дар маҷлисҳои сайёри судӣ баррасӣ намоянд. Бо дарназардошти гуфтаҳои боло оид ба натиҷаи ҷамъбасти мазкур,

П Е Ш Н И Ҳ О Д   К А Р Д А   М Е Ш А В А Д:

1. Ҷамъбасти мазкур ба судҳои вилояти ва суди шаҳри Душанбе барои маълумоту қорбарӣ, чиҳати таъмини назорати судӣ бобати бо риояи талаботи меъёрҳои моддию муурофиявӣ баррасӣ ва ҳал намудани парвандаҳои номбаршуда фиристода шавад ва барои дар оянда роҳ наодан ба камбудииҳои ҷойдошта дар фаъолияти бархе аз судҳо чораҳои зарурӣ андешида шавад.

2. Дар семинарҳои судҳои судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷамъбасти мавриди омӯзиш қарор дода шуда, барои баргараф намудани норасогииҳои қонунвайронкунииҳо роҳода чораҳо андешида шавад.

3. Ба судҳо зарур аст, ки ҳангоми баррасии парвандаҳои категорияи мазкур риояи талаботи қонунҳои моддӣ, муурофиявӣ ва муқаррароти қарори қарори Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 23 ноябри соли 2012 таҳти №14 (бо тағйиру иловаҳо аз 12 июни соли 2014, №4) «Дар бораи татбиқи қонунгузорӣ оид ба баъзе масъалаҳои, ки дар таҷрибаи судӣ ҳангоми баррасӣ ва ҳалли парвандаҳо марбут ба эътирофи ҳуқуқи моликият ба сохтмонҳои худсарона ба миён меоянд» таъмин намоянд.

4. Дар Барномаи таълимии Маркази таълимии судҳои назди Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон доир ба мавзӯи «Баррасӣ ва ҳалли парвандаҳои граждани марбут ба эътирофи ҳуқуқи моликият ба сохтмонҳои худсарона

сохташуда», машғулиятҳои назариявӣ ва амалӣ ба роҳ монда шавад.

**Коллегиаи судӣ оид ба
парвандаҳои граждании Суди Олӣ**

**Қодирзода Т.Қ., раиси коллегияи судӣ
оид ба парвандаҳои граждании Суди Олӣ,
номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ**

**МАСЪАЛАҲОЕ, КИ БА ШУУРИ ҲУҚУҚИИ СУДЯҲО
ВОБАСТАГӢ ДОРАД**

Шуури ҳуқуқии судя барои илми ҳуқуқшиносӣ падидаи муҳим ба шумор рафта, бобати ин мафҳум олимони соҳаҳои гуногун дар адабиётҳои фалсафавӣ, сиёсатшиносӣ, таърихӣ ва ҳуқуқӣ ақидаҳои хурро пешниҳод намудаанд.

М.А. Маҳмудов шуури ҳуқуқиро ҳамчун «мачмӯи ақидаҳо ғояҳо, ҳиссиёт, эҳсосот, аризаҳо, нишондодҳо, тассавуротҳои ҳуқуқӣ мебошад, ки муносибати инсонро ба ҳуқуқӣ амалкунанда, қонуну санадҳои меъёрӣ, амалияи ҳуқуқӣ, дигар унсурҳои низоми ҳуқуқӣ ифода мекунад. Аммо ба андешаи мо рушди шуури ҳуқуқии судяҳо аз сатҳи нисбатан баланди касбият, дониш ва малака, ки барои иҷрои ин ё он намуди фаъолият лозим мебошад, вобастагӣ дорад».¹

Ба ақидаи Л.М. Нусратов «шуури ҳуқуқиро метавон ҳамчун шакли шуури ҷамъиятӣ, муайян намуд, ки аз мачмӯи ақида ва равонӣ, вобастагии таркибии фарҳангию таърихӣ ташкил ёфта, муносибати шахсонро нисбат ба ҳуқуқ ва зухуроти ҳуқуқӣ ифода намуда, инчунин баҳодихии онҳоро аз нуқтаи назари адолат, зарурнокӣ, асоснокӣ дар кирдори одамон ба воситаи категорияи

---

¹ Фарҳанги истилоҳоти ҳуқуқ/ Зери таҳрири академики Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, доктори илмҳои ҳуқуқ, профессор, Маҳмудов М.А.-Душанбе: ЭР-граф, 2009-62- с.

қонуният, ҳуқуқ ва уҳдадориҳо дар ҳолатҳои муҳими ҳуқуқӣ нақши танзимкунандаро амалӣ менамояд».²

Маҷмуъи ақидаҳои ҳуқуқии касбӣ ё ин ки ақидаҳои ҳуқуқии ҳуқуқшиносон бо худ як навъи ақидаи ҳуқуқии гуруҳиро ифода мекунанд. Истилоҳи «касб» маънои «намуди фаъолияти меҳнатист, ки омодагии махсусро талаб менамояд».³

Зери мафҳуми корозмудагӣ (кордонӣ) сатҳи нисбатан баланд, босифату нави дониш ва малака, ки барои иҷрои ин ё он намуди фаъолият зарур мебошанд, фаҳмида мешавад. Танҳо мутахассиси баландихтисос метавонад корро бо кордонӣ иҷро намояд.

Чамъи ақидаҳои ҳуқуқии касбӣ бояд аз шуури ҳуқуқӣ, ки ҳамчун шуури шахсоне, ки бо ягон фаъолият бо кордонӣ машғуланд, фарқ карда шавад. (Масалан, табибон, муҳандисон, сохтмончиён ва ғ.). Бо ин маъно метавон дар хусуси мавҷуд будани ҳислатҳои хосӣ шуурнокӣ, ки ба касби аниқ мансубанд сухан кард, аммо ин маънои онро надорад, ки шахсони дорои ягон гуна маҳорату малакаи касбӣ дорои ақидаҳои ҳуқуқии касбӣ мебошанд. Барандагони он танҳо ҳуқуқшиносон, яъне шахсоне ба шумор мераванд, ки бо фаъолияти ҳуқуқшиносӣ бо кордонӣ машғуланд.

И.Я.Соколов касби ҳуқуқшиносиро ҳамчун «намуди фаъолияти, ки давлат расман эътироф намуда, бо қонун ба тартиб дароварда шуда, бо танзими ҳуқуқии муносибатҳои чамъиятӣ, риоя намудани амру фармонҳои ҳуқуқӣ аз ҷониби аъзоёни чамъият алоқаманд буда, донишу

---

² Нусратов Л.М. Проблемы формирования правосознания в современном Таджикистане (теоретико-методологические аспекты) / Под редакцией Заслуженного деятеля науки и техники республики Таджикистан, академика АН РТ, д.ю.н., профессора Ф.Т.

³ Советский энциклопедический словарь/ Гл.ред. А.М. Прохоров. 4-е изд.М.: Сов. энциклопедия, 1987.с.1074

махорату малакаи заруриро, ки бо роҳи тачрибаи ҳуқуқшиносӣ ба даст оварда мешаванд талаб намуда, ба ҳуқуқшиносон масъулияти иҷтимоиро оид ба иҷрои босамари вазифаҳои худ дар низоми тақсимооти меҳнат вогузор шуда» мефаҳмад.⁴ Моҳияти фаъолияти ҳуқуқшинос аз «таъмин кардани қори механизми танзими ҳуқуқӣ» иборат аст.⁵

Мақсади гузошташуда бо роҳи иштироқи фаъолонии ҳуқуқшинос дар тамоми марҳилаи ҷараёни ҳуқуқэҷодкунӣ ва татбиқи ҳуқуқ, гузаронидани ташхисҳои ҳуқуқӣ, ба амал баровардани масъулияти ҳуқуқӣ ва ғ. ба даст оварда мешавад. Паҳлӯи мазмундории фаъолияти ҳуқуқшиносро ҳаракату амалиётҳои ташкил медиҳанд, ки чун қоида дорои аҳамияти ҳуқуқӣ ва иҷтимоӣ буда, ҳамчун «санадҳои ҳуқуқшиносон, ки зоҳиран ифода ёфта, иҷтимоиан аз нав таъсис дода шуда, оқибатҳои муайяни ҳуқуқиро ба миён оварда, асоси ҳама гуна фаъолияти касбӣ-ҳуқуқшиносӣ мегарданд ва ғ.» муайян карда мешаванд.⁶

Хусусияти меҳнати ҳуқуқшиносон хислати ҳоси он мебошад, ки асоосан дар шакли фикрӣ ва эҷодӣ ифода меёбад. Ҳамзамон он метавонад роҳбарикунанда бошад, аммо бештар иҷроқунанда ва иртиҷоъпарастона мебошад. Хусусияти меҳнате, ки аз лаҳзаи пайдоиши давлат ва ҳуқуқ моҳиятан тағйир наёфтааст, дорои хислати муҳим мебошад.

Ҳамин тариқ тавсифҳои моҳияти касби ҳуқуқшиносӣ дар як қатор бо муҳтаво, мақсад, шартҳои меҳнат имкон медиҳанд, ки ҳуқуқшиносонро на танҳо аз дигар гурӯҳҳои

---

⁴ Соколов Н.Я. Юридическая профессия: понятие, сущность и содержание //Государство и право. 2004.№9.с.30

⁵ Ҳамон ҷо с.23

⁶ Соколов Н.Я. Юридическая профессия: понятие, сущность и содержание //Государство и право. 2004.№9.с.23

касбӣ ҷудо кард, балки дар даруни (доираи) касби ҳуқуқшиносӣ тафриқаро ба амал баровард. Аз нуқтаи назари вазифаҳои иҷроенамуда, инчунин мазмуни меҳант тамоми ҳуқуқшиносонро метавон ба судяҳо, прокурорҳо, мушовирони ҳуқуқӣ, ҳуқуқшиносони корпоративӣ, нотариусҳо, адвокатҳо, коршиносони (ташхисгарони) судӣ, приставҳои судӣ ҷудо намуд.

Бо дарназардошти гуфтаҳои боло метавон хулоса баровард: шахсоне, ки бо ягон фаъолият бо кордонӣ машғуланд, дорои шуури касбӣ ва ба амсоли дигар шахсони оддӣ дорои ақидаҳои ҳуқуқии мебошанд, шахсоне, ки бо фаъолияти касбии ҳуқуқи машғуланд дорои маҷмӯи ақидаҳои ҳуқуқии касбӣ мебошанд.

Дар адабиёт маҷмӯи ақидаҳои ҳуқуқии касбии ҳуқуқшинос як чанд мафум (истилоҳ) дорад. И.Я.Соколов онро ҳамчун «яке аз шаклҳои коллективи шуури ҳуқуқӣ медонад, ки ҳамчун низоми ақида, дониш, ҳиссиёт, тамоюли арзёбӣ ва дигар ташкили сохтори шуури ҳуқуқии ҷамъияти (ҷомеаи) одамоне, ки бо фаъолияти ҳуқуқӣ бо кордони машғуланд ва он омодагии махсуси таҳсилотӣ ва амалиро талаб менамояд, ифода меёбад».⁷

П.П.Баранов зери ин мафҳум «низомии мутаносиби илман асосёфтаи дониш, ақидаю эътиқод ва ҳиссиёти ҳуқуқие, ки ҳуқуқшинос дар фаъолияти худ дастрас менамояд» мефаҳмад.⁸

Н.Н.Вопленко бар ақидааст, ки ин «низомии ғояҳою ақидаю ҳиссиёт, тамоюли арзёбие мебошад, ки бо ҳислатҳои нақши иҷтимоӣ ва фаъолияти ҳуқуқӣ бо кордонӣ ташаккул ёфта, тарзи ҳаёт ва сабаби рафторро дар

---

⁷ Соколов И.Я. Профессиональное правосознание юристов. М.: Наука, 1988, с.12

⁸ Баранов П.П., Овчинников А.И. Актуальные проблемы теории правосознания и правового мышления. Ростов н/Д: РЮИ МВД России, 2006, с.17

соҳаи хизмати намояндагони касби ҳуқуқшиносӣ муайян месозад».⁹

Қайд кардани ақидаҳои ҳуқуқии касбӣ ҳамчун падидаи мустақим маъноӣ доштани як қатор хислатҳои хосро дар бар мегирад, ки онҳоро метавон бо омӯзиши низоми дониш, ақида, ҳиссиёт, эҳсосот, тамоюли арзёбӣ, дастуре, ки ба намуди мазкури шуури ҳуқуқӣ мансуб мебошанд, ошкор кард. Дар бораи ҷой доштани ақидаҳои ҳуқуқии касбӣ танҳо дар сурате гуфтан мумкин аст, агар суҳан дар бораи донишу ақида, ҳиссиёт, маҳорату малакаи махсуси ҳуқуқӣ, ки ба намояндагони касби ҳуқуқшиносӣ мансубанд, равад.

Ба ҳайси мухтавои инъикоси ақидаҳои ҳуқуқии касбӣ дар навбати аввал муносибатҳои ҳуқуқӣ, механизми танзими ҳуқуқӣ, рафтори аҳамияти ҳуқуқидоштаи инсон ва дигар падидаҳои ҳуқуқӣ баромад мекунад.

Таҳлили эмпирии ҷузъҳои (қисматҳои) сохтори ақидаҳои ҳуқуқии касбӣ имкон медиҳанд изҳор намуд, ки донишҳо бо васеъӣ ва ҳаҷм, дараҷаи баланди тафсилӣ, назариявӣ ва мурратабсозии худ фарқ мекунад. Ақида, ҳиссиёт, эҳсосоти ҳуқуқӣ дорои мутаносибӣ ва устуворӣ мебошанд, ки новобаста аз ин ё он тағйирот дар ҳақиқати ҳуқуқӣ бо тағйирнопазирии нисбӣ ифода меёбанд. Мутахассисе, ки дорои ақидаҳои ҳуқуқии касбӣ мебошад, воқеият ва падидаҳои ҳуқуқиро арзёбӣ намуда, бо моҳияти тавсифҳо амал менамояд. Сокини оддӣ бошад дар навбати худ дар ҳаёти ҳамаҷуз донишу таассуроте, ки рӯякӣ дар сатҳи боло қарор доранд, дастрас менамояд. Ӯ қобилият надорад, ки бе шуури махсуси ҳуқуқӣ моҳият ва қонуниятҳои падидаҳои ҳуқуқиро возеҳу равшан созад. Умуман барои ҳуқуқшиносон дарк кардани ҳамкориҳои

---

⁹ Вопленко Н.Н. Профессиональное правосознание юриста //Вестник Волгоград. гос.ун-та.Серия 5: Политика, Социология, Право.Вып.2.1999.С.26

падидаҳои ҳуқуқӣ ва таассурот дар бораи он ҳамчун як механизми бутуни танзими ҳуқуқӣ хос мебошад.

Тибқи ақидаи В.В. Лазарев «шиддатнокӣ, дараҷаи ифода, тезу тундии дониш, дастуру тамоюли арзёбии ҳуқуқӣ маҷмӯи ақидаҳои ҳуқуқии касбиро аз шуури ҳуқуқии шахрвандони ба қонун итоаткунанда ва ҷинойткорон фарқ мекунад.»¹⁰

Аммо ҳатто мешавад, агар фикр кунем, ки ақидаҳои ҳуқуқии касбӣ чизе маҳсуру ҷудогузор мебошад аз худ кардани дониши нав дар асоси арзишҳои ҳуқуқии тасдиқшудаи шуури оддии ҳуқуқӣ сурат мегирад ва ақидаҳои ҳуқуқии касбӣ дар намуди тоза (соф) вучуд надоранд. Аз ин рӯ, сатҳи ақидаҳои ҳуқуқии касбии ҳар як фард аз шуури оддии ҳуқуқии ӯ вобаста аст. Шуури ҳуқуқии ҷамъиятӣ гурӯҳ, ғоя ва принципҳои кор карда мебарорад, ки ҳамчун воситаи асосии идрок ва дақиққтар татбиқ намудани меъёрҳои ҳуқуқ баромад мекунад.

Ақидаҳои ҳуқуқии касбӣ бо шуури ҷамъиятӣ, ки бо гуногуншаклӣ, кӯҳнапарастӣ, мавҷудияти ақидаҳо таассуроти ҳуқуқии гуногун ё мухталиф, инчунин хурофот ва гумроҳӣ ифода меёбад, саҳт пайваст мебошад. Пайвасти онҳо ба тариқи зер ифода меёбад, аввалан: - «шуури шахси алоҳида, агар ҳислатҳои махсус хос ва фардии ӯро мадди назар кунем, бо моҳияти худ шуури ҷамъиятӣ мебошад, зеро ҳар як фард маҳсули шароити ҷамъиятии даври худ ба шумор меравад».¹¹

Дуввум, «дар ҷомеа алақай таассуроти ниҳода, дорои асоси ҷуқури таърихӣ ва решаҳои иҷтимоӣ дар бораи рафтори ҳавфнок ва самарабахш, зарур ва манъ, айбдор ва

---

¹⁰ Общая теории права и государства: Учебник/под ред. В.В. Лазарева. М.: Юристъ, 1996. С.198

¹¹ Ратинов А.Р. Роль закона и социалистического правосознания при оценке доказательств. // Теория доказательств в советском уголовном процессе. М.: Юрид. лит. 1973. С.488

беғуноҳ арзи вучуд доранд. Онҳо ҳислатҳои объективӣ-меъёрӣ дошта ба рафтор дар соҳаи ҳуқуқӣ, таъсири мустақим мерасонанд».¹²

Сеюм, «хусусияти макории шакли шуури ҳуқуқшиносон аз он иборат аст, ки шаклҳои дахлдорӣ шуури чамбиятӣ кадом ҷойро дар низоми зерсохтори идеологӣ ишғол менамоянд».¹³

Чорум, шуури чамбияти, гурӯҳ, ғоя ва принципҳои он ҳамчун воситаҳои баромад мекунад. ки бо кумаки онҳо судяҳо меъёрҳои ҳуқуқро татбиқ менамоянд. Таҳлили муқаррароти мазкур имкон медиҳад, ки дар бораи мадди назар қардани муқаррароти ҳуқуқии шуури чамбиятӣ, бинобар сабаби муҳим будани онҳо ғайриимкон аст, ҳулоса баровард. Ҳамкории шуури чамбиятӣ ва ақидаҳои ҳуқуқии касбии судяҳо якпахлӯҳа намбеошад. Чунончӣ, қарори қабулнамудаи суд ба воситаи вазифаҳои муназзимӣ, пешгирикунанда ва тарбиявии худ таъсири бозгаштро ба ташаққули шуури чамбиятӣ мерасонад.

Ақидаҳои ҳуқуқии касбӣ намудҳои гуногуни шуури ҳуқуқии ҳуқуқшиносонро дар бар мегирад. Ҳар як касби ҳуқуқшиносӣ изи худро ба идроки зехнӣ, эҳсосӣ ва дигар соҳаҳои шуури ҳар як фард мегузорад ва бо ин шуури ҳуқуқии фардиро ба вуқӯъ меоварад, ки дар амалбарории фаъолияти касбӣ нақши асосиро мебозанд. Аммо бояд дар хотир дошт, ки дар ҳолати мазкур мафҳуми «гурӯҳ» ҳамчун шумораҳои нею, балки сифатӣ тавсиф меёбад. Ин маънои онро дорад, ки ин ё он намуди шуури ҳуқуқиро ҷудо карда, бояд қабл аз ҳама тавачҷухро ба чунин аломатҳо ба амсоли умумияти муҳтаво, мақсад, вазифаҳои

---

¹² Грошев А.В. Правосознание и правотворчество (Уголовно-правовой аспект): Учеб.пособие/МВД России. Екатеринбург, высш.шк. Екатеринбург, 1996. С.54

¹³ Соколов Н.Я. Указ. соч. С. 72-73

меҳнатӣ, шароити меҳнат, инчунин тарзу услуб ва шаклҳои иҷрои онҳо зоҳир намуд.

Масалан, ба ҳамагон маълум аст, ки дар судяҳо ва прокурорҳо тамоили айбдоркунӣ хос аст, адвокатон бошанд бо тамоми воситаҳои дастрас манфиати мизочони худро ҳифз мекунанд ва ҳамзамон манфиати ҷамъиятро метавонанд мадди назар кунанд. (ба инобат нагиранд). Судя нисбат ба прокурор ба ҳақиқати ҳуқуқӣ дигар ҳел муносибат дошта, онро дигар ҳел арзёбӣ мекунад. Гуногуннамудии шуури ҳуқуқӣ бо он фаҳмонда мешавад, ки ба назар чунин менамояд, ки ақидаи ягонаи назариявӣ нисбат ба ҳуқуқ ба воситаи гуногуни вазифавии фаъолияти амалия, аз он ҷумла қонунгузорӣ ва татбиқи ҳуқуқ шикаст меҳӯрад.¹⁴

Тамоми судяҳо дар нақши касбӣ як гурӯҳи ягона-иттиҳоди судяхоро ташкил медиҳанд. Асосҳои ҳуқуқии он Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонунҳои конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи суди конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон», «Дар бораи судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон», ягонагии низоми судиро қайд менамояд, ки бо риояи аз ҷониби тамоми судҳо ва судяҳо қоидаҳои пешбурди истехсолоти судӣ, ки бо қонунҳо муқаррар карда шудааст; аз тарафи тамоми судҳо татбиқ кардани Конститутсияи ҚТ ва дигар қонунҳо, принципу меъёрҳои умумиэтирофшудаи ҳуқуқи байналмилалӣ ва шартномаҳои байналмилалӣ, оинномаҳо, ӯтироф кардани ҳатмияти иҷрои қарорҳои эътибори қонуни пайдонамудаи судӣ дар тамоми қаламрави ҚТ; қонунан қайд гардидани ягонагии мақоми судяҳо; маблағгузориҳои судҳо аз буҷаи ҷумҳуриявӣ; инчунин қайд кардани ягонагии мавқеи ҳуқуқӣ барои тамоми судяҳо бо

---

¹⁴ Баранов П.П., Овчинников А.И. Указ.соч.С.17

хусусияти мавқеи ҳуқуқии баъзе гурӯҳҳои судяҳо, таъмин мегардад.

Дар илми ҳуқуқшиносии татбиқи ҳуқуқ ҳамчун «маҷмӯи ҷараёни (ҳаракати) фикрӣ ва воқеӣ, ташкилӣ ва ҳуқуқии субъекти татбиқи ҳуқуқ фаҳмида мешавад, ки мақсади таъмини рафти муътадили ҷараёни бамаълбарории дастурҳои ҳуқуқиро дорад.¹⁵

Ин шакли махсуси бамаълбарории ҳуқуқ ба шумор меравад, ки ба тариқи муқарраршуда анҷом ёфта, натиҷаи бевоситаи он санади судӣ аз рӯи парвандаи мушаххасӣ ҳуқуқӣ мебошад.

Қарор, ҳалнома, ҳукм, таъинот, фармон санади инфиродии татбиқи ҳуқуқ мебошад.

Он ҷамъбасти ҷаъолияти зеҳнии судя буда, натиҷаи дарккуниро дар бар гирифта, дар он арзёбии ҳолатҳои воқеии қор ва меъёрҳои, ки муносибати мазкурро ба танзим мебарорад, ки дар ақидаҳои ҳуқуқии касбии судя тибқи дониш, ақидаю арзёбии сиёсӣ, ҳуқуқӣ, маънавӣ, ахлоқии ӯ дигаргун гардидааст, инъикос ёфтаанд.

Ин натиҷаи аз нав таъсисёбии маҷмааи пурраи дониш: ҳуқуқӣ, сиёсӣ, маънавӣ, ахлоқӣ, динӣ, эстетикӣ ва донишҳои дар рафти ҳаёт ҷамъовардаи судя мебошад. Ю.М.Грошевой махсус қайд менамояд, ки низомии дониши судягӣ, ки дар санади судӣ асоснок карда шудааст, аз ду зерсохтор иборат аст: донише, ки судя то баррасии парванда дорад ва донише, ки ҳангоми таҳлили воқеияти ба мӯҳтавои исботкунӣ дохил мешавад, ба даст овардааст.

Зерсохторҳои мазкур дар ҷараёни дарккунии судӣ ва ҳангоми баррасии парвандаи мушаххас, дар ҳалномаи судӣ

---

¹⁵ Аверин А.В. Правоприменительная деятельность суда и формирование научно-правового сознания судей: Проблемы теории и практики / Под ред. Байтина М.И. Саратов: Изд-во ГОУ ВПО «Сарат. гос. акад. права», 2003. С.77

ба ҳайси ташкилаи бутун ба амсоли дониши судягӣ асоснок карда мешавад.¹⁶

Судя ҳалномаро дар доираи баамалбарории адолати судӣ қабул менамояд, ки ҳамчун «намуди фаъолияти давлатие, ки суд бо роҳи дар шакли махсус тибки салохияти худ баррасӣ намудани муҳолифатҳои ҳуқуқӣ дар муҳофияҳои судӣ ва қабули қарорҳои умумихатмӣ, ки бо маҷбурсозии давлатӣ тақвият дода шудааст» муайян карда шудааст.¹⁶ Ҳалномаи судӣ, ки ҳангоми иштироки бевоситаи шуури ҳуқуқӣ қабул карда мешавад, донишро дар бораи мӯхтавои баррасии судӣ дар шакли тамаркуз дар бармегирад. Ҳамин тариқ, сифати санади судӣ бештар аз дониши дар он гузошташуда, ки пуррагӣ ва эътимодии он бевосита бо сатҳи ақидаҳои ҳуқуқии касбии судя алоқаманд аст, вобаста мебошад. Дониш - ин натиҷаи бо таҷриба озмудаи дарки ҳақиқат, инъикоси дурусти он дар тафаккури инсон мебошад.¹⁷

Ин дониш метавонад дар бораи ҳолатҳои аниқи ходиса бошад, ки дар ибтидои тафтиш шакли мафҳуми истилоҳи ҳуқуқиро пайдо мекунад, яъне дониши ҳуқуқӣ меграданд.

Дар онҳо, инчунин дар арзёбии хусусии меъёрҳои ҳуқуқ таҷсрибаи касбии судя, ки дар натиҷаи иштироки бевосита дар муҳофияҳои судӣ ва кори суд ба даст овардааст дар шакли тамазкур ифода меёбанд. Дониш ба фард дар шакли тайёр додаан мешаванд.

Ин натиҷаи дарккунӣ, ҷамъи интиҳоби мақсаднок ва арзёбии иттилоот дар бораи воқеияти ҳуқуқӣ ва ходисаҳои,

---

¹⁶ Грошевой Ю.М. Профессиональное правосознание судьи и социалистическое правосудие. Харьков: Вища школа.Изд-во при Харьк.гос.ун-те, 1986.С.13

¹⁷ Грошевой Ю.М. Проблемы формирования судебского убеждения в уголовном судопроизводстве. Харьков: Вища школа.Изд-во при Харьк.гос.ун-те, 1975.С.73

ки дар парвандаи мушаххас муқаррар карда мешаванд. мебошанд. Дар миёни ҳолатҳое, ки бояд исбот карда шаванд, моддаи 85 КМҚ ҚТ аз ҷумла, ҳодисаи ҷиноят (вақт, ҷой, тарз), гунаҳгории шахс дар содир намудани ҷиноят, шакли гуноҳ ва сабабҳои он ва ғ. номбар карда мешаванд. Қобили қабул нест, ки маҷмӯи далелҳо–ҳосили оддии арифметикӣ мебошад. Гузашти шумораи муайяни далелҳо баякинии сифатӣ, яъне муқаррар кардани арзиши исботкунии онҳо, шуури ҳуқуқӣ, таҷрибаи касбии судяро ба вуқӯъ меоварад. Ҳангоми мавҷуд набудани дигаргуншавии шуури ҳуқуқӣ судяро водор месозад қонунро дуруст татбиқ намояд ва бо ин васила ин яке аз омилҳои қабули қарори қонунӣ, одилона ва асосноки судӣ мегардад.

Бе шуури ҳуқуқӣ таҳвил додани иттилоот дар бораи ҳодисаю воқеият ба дониши ҳуқуқӣ инқоннопазир мебуд. Қайд кардан ба маврид аст, ки ҳолатҳое, ки мавриди ҳалу фасли онҳо шуури ҳуқуқӣ дохил карда мешавад, мохиятан бешумор аст. Бо ин ё он тарз шуури ҳуқуқӣ дар арзёбии воқеияту ҳодисаҳои ҳуқуқӣ, баррасии масъала оид ба ҷоизӣ ва эътимоднокии далелҳо, маънидодкунӣ ва татбиқи меъёрҳо, ташаққули боварии ботинӣ, оморасозии қарори судӣ ва ғ. иштирок менамояд.

Ю.М.Грошевой бар ақидааст, ки «хусусияти ифода ёфтани ақидаҳои ҳуқуқии касбӣ аз он иборат аст, ки судяҳулосаҳои шахсии худро аз рӯи парванда бо шуури ҳуқуқи мутаносиб намуда, ҳамзамон муайян мекунад ки оё арзёбии ҳуқуқии шахсии ӯ нисбати ҳолатҳои воқеии парвандаи ҷиноятии мушаххас ва қарори қабулнамудааш ба талаботи қонун ҷавобгӯй мебошанд ё не».¹⁸

---

¹⁸ Грошевой Ю.М. Проблемы формирования судебного убеждения в уголовном судопроизводстве. Харьков: Вища школа. Изд-во при Харьк.гос.ун-те, 1975.С.69

Ба чараёни мазкур «ворид сохтани» ақидаҳои ҳукукии касбӣ дар он ифода меёбад, ки судяро водор месозад:

-фаъолияти муруфиавиरो барои муқаррар кардани ҳақиқат равона кунад;

-ар ҷанбаи иттилоотӣ маъноӣ мазмуни далелҳоро аз нуқтаи назари яқинии сифатӣ ва арзиши исботкунии онҳо шарҳ медиҳад;

-дониши бадастовардари дар бораи ҳолатҳои воқеии парванда бо тасвири меъёрии манъи ҳукуқӣ-ҷиноятӣ мутаносиб месозад;

-асоси субъективӣ ба шумор рафта, ба пешгирии имконияти холисона мавҷудбудаи муқарраркунии ҳолатҳои воқеиро ба ақидаи шахсии судя табдил ёфтани мусоидат менамояд.

Чунин мавқеъ дуруст будани ҷудокунии шуури ҳукукии судяҳоро ба сифати мутаносибан намуди мустақили шуури ҳукуқӣ тасдиқ менамояд. Қадамҳои аввалро дар ин самт Д.А.Керимов гузоштааст, ки пешниҳод намуда буд, ки дар сохтори шуури ҳукуқӣ дар як қатор бо самтҳои илмӣ ва оддӣ боз як самти дигар- амалӣ ҷудо карда шавад.¹⁹

Тибқи ақидаи ӯ хислати ҳосӣ шуури ҳукуқӣ «мутахҳидии диалектикий се самтҳои гуногун: оддӣ, бевосита (эҳсосӣ), амалӣ, илмӣ»-ро дар бар мегирад.²⁰ Чунин мавқеъ асоснок мебошад, зеро фаъолияти касбии судя ҳаллу фасли на танҳо масъалаҳои назариявӣ, балки амалиро низ талаб менамояд, ки дар рафти иҷрои

---

¹⁹ Керимов Д.А. Право, правосознание, мировоззрение // Советское государство и право.1975. №7 С.41-42; Соотношение теоретической и практической деятельности в процессе познания права // Советское государство и право.1980. №3.С.4

²⁰ Керимов Д.А. Право, правосознание, мировоззрение // Советское государство и право.1975. №7 С.42

вазифаҳои хизматӣ ба миён омада барои иҷрои онҳо сатҳи баланди ақидаҳои ҳуқуқии касбӣ зарур мегарданд.

Бо мурури вақт судяҳо дастурҳои умумии ҳуқуқӣ, касбӣ, ахлоқӣ ва манънавиро ба даст меоваранд. Ин яке аз омилҳои гуногуни татбиқи меъёрҳои ҳуқуқ, ҳаракатҳои ҳамоҳангии судҳои марҳилаҳои гуногун, муносибат байни гурӯҳҳои касбӣ, инчунин таъмини устуворӣ ва самаранокии низоми судӣ дар умум, мебошад. Ноустуворӣ ва муҳолифӣ амалияи судӣ шаҳодати на танҳо ҳамоҳангии сусти фаъолият байни судҳо, балки гуногун сатҳии шуури ҳуқуқии судяҳо, ки дар шуури ҳимнтақавӣ ифода меёбад мебошад.²¹

Таҷрибаи гуногуни судӣ дар судҳои сатҳи хаммонанд дар шуури ҳуқуқии судяҳо мавҷуд будани ду сатҳоро тасдиқ менамояд: гурӯҳи, ки дар қарорҳои Пленум ва Раёсати Суди Олӣ ва фардӣ, ки дар қарорҳои судӣ ифода меёбанд. Аз ҳама муҳимаш сатҳи фардӣ ба шумор меравад, ки бештар аз барандаи он - судя вобаста аст. Аз ин рӯ, ҳар як судяро бояд на танҳо ҳамчун яке аз иштирокчиёни муҳолиаи судӣ, балки шахсияти алоҳида донист.

Шуури ҳуқуқии судя зери таъсири шароити иҷтимоии дар ҷомеа ба вуқӯмада, муносибатҳои ҷамъиятӣ, муҳити фарҳангӣ ба вуқӯ меояд. Дар ҷараёни мазкур нақши муҳимро низоми пешбурди истеҳсолоти судӣ ишғол менамояд, ки мутахҳидии он заминаи таъсисёбии шуури ягонаи ҳуқуқии судяҳо мебошад. Ин мутахҳиди асосан дар ҳислату амалияи пешбурдли парванда ва қабули қарорҳои якшакла ифода меёбад. Ба ҳар ҳол шароити тарзи ҳаёти ҳар як шахс, олами ботинӣ в

---

²¹ Бортнев А.И. Региональные особенности правопорядка и правосознания населения // Сборник статей участников «круглого стола», 01.11.2002 /Сост.С.Л.Сибиряков, А.И.Бортнев, В.Ф.Щербатов. Волгоград: Изд-во ВФ МУПК, 2003. С.36

аманфиатҳои ӯ заминаи муҳим барои таъсисёбии шуури алохидаи ҳуқуқии судя мебошад, ки дар он хусусиятҳои хоси рӯҳии шахсият изи муҳимро боқӣ мемонанд. Судя дар маркази чараёнҳои сиёсӣ ва иқтисодӣ амал менамояд. Бинобар ин ба ӯ бевосита як маҷмааи ақидаҳои арзишҳои сиёсӣ, маънавӣ, фарҳангӣ таъсир мерасонанд. Ин ҳолат дар судяҳо зарурати дарккунӣ ва аз нав дарк кардани меъёрҳои ҳуқуқӣ ва маънавӣ, манфиату арзишҳои ҷамъиятиро, ки барои ҳимояи онҳо ӯ вазифадор карда шудааст, ба амал меоварад.

А.И.Экимов дар ин хусус чунин қайд кардааст, ки «кор дар он нест, ки судя ягон манфиат дар парвандаи мавриди баррасӣ қарордодаш надошта бошад, ин умуман қобили қабул нест, балки кор дар таъсис додани манфиатҳое, ки ба ниёзи ҷомеа ва давлат мувофиқат намоянд».²²

Ҳамин тариқ, ақидаҳои ҳуқуқии касбии судя, шуури судя, ин низоми ақидаю эътиқод, таассурот, арзёбии меъёрҳои ҳуқуқ ва таҷрибаи татбиқи онҳо мебошанд, ки дар натиҷаи баррасии парвандаҳои сершумори судӣ ва баровардани қарор аз рӯи онҳо ба вучуд омадааст. Инчунин, бо муносибат нисбати ҳуқуқу уҳдадорихое, ки дар низоми ҳиссиёти ҳуқуқӣ, афкор, оддат ба риоя кардани талаботи қонуният, ҳолисӣ ва адлу адолат дар фаъолияти татбиқи ҳуқуқ равона карда шудааст, ифода меёбад.

---

²² Экимов А.И. Справедливость и социалистическое право.Л.: Изд-во.Л. им.А.А.Жданова, 1980. С.113

Нашрияти
Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон
№ 2, 2020
Бюллетень
Верховного Суда Республики Таджикистан

Мусаҳҳеҳ – Тураев Камол Мавлонович
Ҳуруфчӣ – Ғафурзода Фарзона Амирчон

Ба чоп _____ имзо шуд. Формат 60 х84 1/8 32 в.ш.ч.
Қоғазӣ офсетӣ. Гарнитураи Times New Roman 12.
Адади нашр 500 нусха.

Дар ҶДММ «Нашрияти Нур» чоп шудааст.